FORVALTNINGSPLAN FOR

GEITA FYRSTASJON

ASKVOLL KOMMUNE • SOGN OG FJORDANE FYLKE

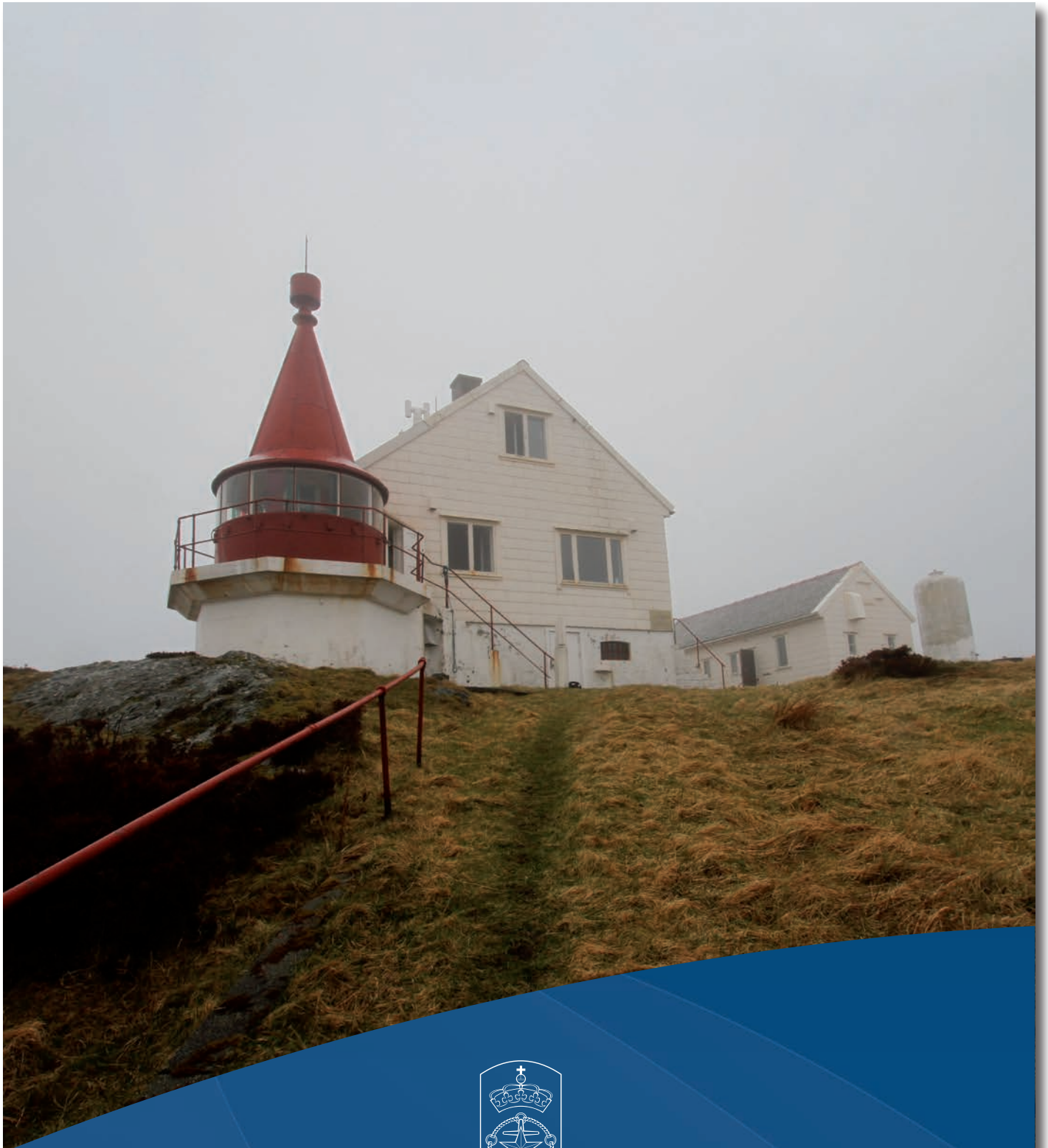

KYSTVERKET

INNHOLD

GENERELL DEL

Kystverkets fyrstasjoner....3
Innledning 3
Fredningsprosessen....3
Fredning av bygningene 3
Fredning av området som helhet....3
Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen....3
Vernemyndighet....3
Kravet om forvaltningsplan 3
Hensikten med forvaltningsplanen 3
Ny bruk – på fyrenes premisser....4
Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere 4
Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen....5
Formidling 5
Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene 5
Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider....6
Krav til håndverkere 6
Vedlikeholdshåndbok 6

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold....6
Grunnholdninger til vern....6
Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper:....6
Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper....6
Større vedlikeholdsarbeider og endringer....7
Tilbakeføring 7

SPESIELL DEL

Geita fyrstasjon....8
Situasjonskart og kart over farvannet rundt Geita....9
Kart over det fredete området....10
Faktaopplysninger om Geita fyrstasjon....11

Bygningspresentasjoner
1. Fyr 13
2. Bolig 16
3. Uthus og maskinhus 21
5. Fjøs 24
Naust 26

Det fredete området 28

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner....29
Vedlegg 2: Fredningsvedtak for Geita fyrstasjon....30
Vedlegg 3: Tilstandsoversikt Geita fyrstasjon....37
Vedlegg 4: Tilstandsanalyse av Geita fyrstasjon 38
1 og 2. Bolig med fyr 38
3. Uthus og maskinhus 42
5. Fjøs 46
Naust 49

Foto: Kystverket. Sålenge ikke annet er nevnt, er samtlige foto i denne planen datert 7.5.2013

GENERELL DEL

Tranøy fyrstasjon på Hamarøy, Nordland. Foto: Kystverket.

Kystverkets fyrstasjoner

Innledning

Fyrstasjonene forteller om en spesiell og svært viktig del av norsk historie. Satsingen på utbyggingen av fyrvesenet er en av de største i den norske stats historie, og utbyggingen av fyrstasjonene har bidratt til å utvikle Norge til den sjøfartsnasjon vi har vært og fremdeles er. Fyrstasjonene er også omfattet av en stor og stadig økende interesse, og ikke minst har de ofte en sterkt identitetsskapende funksjon for lokalbefolkningen. De fleste fyrstasjoner er monu-menter i kystlandskapet, og Kystverket er som eier forpliktet til å forvalte disse kulturminnene med respekt for dem som har vært med på å bygge opp den maritime infrastrukturen vi i dag forvalter, og med omtanke for dem som kommer etter oss.

Fredningsprosessen

På bakgrunn av "Nasjonal verneplan for fyrstasjoner", som kom i 1997, fattet Riksantikvaren i tiden frem til 2001 vedtak om fredning etter kultur-minneloven av 83 fyrstasjoner. Av disse er i dag 68 helt eller delvis fremdeles i Kystverkets eie (se oversikten i vedlegg 1). I 2001 besluttet Stortinget at de siste 31 bemannede fyrstasjonene skulle avbemannes, og denne prosessen ble avsluttet i 2006. Gjennom tidene er mange fyrstasjoner solgt, men i St.prp. nr. 29 (2006 – 2007) ble den da pågående avhendingsprosessen stoppet, og det ble bestemt at Kystverket skulle eie fyrstasjonene (med unntak for mulig overføring til Direktoratet for naturforvaltning). Samtidig ble det bestemt at Kystverket skulle stå for utleie slik at fyrstasjonene kunne gjøres tilgjengelige for allmennheten. Dette innebærer at "vern gjennom bruk" vil være et viktig prinsipp for etatens forvaltning av fyrstasjonene.

Fredning av bygningene

Bygningene på fyrstasjonen er fredet i henhold til § 15 i kulturminneloven. Dette innebærer at det ikke er tillatt å rive bygningene eller deler av disse, eksteriøret må ikke bygges om, heller ikke interiøret der dette er særskilt nevnt. Planløsningen kan ikke endres, og det kan ikke skiftes ut bygnings-elementer eller materialer. Alt vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

Fredning av området som helhet

Området rundt bygningene er fredet i henhold til § 19 i kulturminneloven. Hensikten er å bevare anleggets virkning i landskapet, og sørge for at anleggets karakter blir bevart. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruks-endring som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Eldre strukturer som gjerder, rekkverk, jordkjellere, tekniske installasjoner osv skal ikke fjernes eller endres uten at det har vært nødvendig kontakt med vernemyndighetene. Det er viktig å bevare stedets egenart, og dette gir også en sentral premiss for hvordan det kan legges til rette for ny bruk av fyreiendommene.

Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen

I fredningsvedtakene står det at fredningen ikke skal være til hinder for den tekniske driften av fyrstasjonen. Dette betyr imidlertid ikke at Kyst-verket uten videre kan fjerne eller gjøre endringer på teknisk utstyr, selv om dette er sikkerhetsmessig begrunnet. Andre formuleringer i de forskjellige fredningsvedtakene gjør også at det kan være nyanser i hva som er tillatt og hva som er søknads-pliktig. Generelt er det best å gå ut ifra at alle tiltak er søknadspliktig, spesielt i selve fyret, som er interiørfredet. Det er viktig at regionen har en god dialog med vernemyndighetene i en tidlig fase, ikke minst fordi etaten da kan få veiledning slik at planlagte tiltak kan bli gjennomført på en måte som også best mulig ivaretar hensynet til kulturminnet.

Vernemyndighet

Ansvaret for den konkrete oppfølgingen og forvalt-ningen av fredningsvedtakene for de enkelte fyrstasjoner er delegert fra Riksantikvaren som nasjonal vernemyndighet til fylkeskommunenes regionale kulturminneforvaltning. Det er følgelig fylkeskommunen som skal behandle søknader om dispensasjon ved tiltak som krever slik tillatelse, og det er den aktuelle region i Kystverket som kan sende søknad om dispensasjon.

Kravet om forvaltningsplan

I henhold til kgl. res. av 1. september 2006 skal det utarbeides forvaltningsplan for alle fredede eiendommer i statens eie. I forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer er det bestemt at forvaltningsplanene skal forelegges Riks-antikvaren, som skal sikre at innholdet ivaretar formålet med fredningen.

Hensikten med forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen skal både gi kunnskap om viktige generelle prinsipper for forvaltningen av fyrstasjonene som fredede kulturminner, og gi forståelse for det helhetlige miljøet og det særpreget som karakteriserer den enkelte fyreiendommen, og som skal ivaretas i vernesammenheng.

Hensikten er å sørge for et best mulig utgangspunkt for å stille de rette spørsmålene og finne de rette løsningene når det gjelder vedlikehold, bruk og utvikling av den aktuelle fyrstasjonen.

Forvaltningsplanen består av en generell del, som er felles for alle fyrstasjonene, og en spesiell del, som omhandler den enkelte fyrstasjon.

Forvaltningsplanens spesielle del vil inneholde:

- Relevante eiendomsdata
- Presentasjon av fyreiendommen som helhet, de enkelte bygninger, anlegg og tekniske installasjoner, og området.
- Vurdering av utviklingsmuligheter for fyrstasjonen som helhet samt for de enkelte bygninger
- Eventuelle spesielle forhold for den aktuelle fyrstasjon
- Bygnings- og konstruksjonsdokumentasjon (foto og tegninger)
- Tilstandsanalyse, eventuelt med konkrete forslag til tiltak
- Historisk dokumentasjon
- Fredningsvedtaket

Når det gjelder historisk dokumentasjon, vil ikke den kunne være uttømmende i forvaltningsplanen for den enkelte fyrstasjon. Det er derfor viktig at man ved planlegging av konkrete tiltak, som tilbakeføring eller formidling, går aktivt inn for å finne ytterligere informasjon. Her vil Senter for eiendom og kultur og Kystverkmusea kunne bistå regionene og leie-takerne.

Senter for eiendom og kultur har ansvaret for koordineringen av etatens arbeid med forvaltnings-planer. Utarbeidelsen av de konkrete forvaltnings-planene for de enkelte fyrstasjonene gjøres i nært samarbeid mellom regionene og Senter for eiendom og kultur.

Ny bruk – på fyrenes premisser

Ny bruk gjør det ofte ønskelig og noen ganger nødvendig med endringer av bygninger og tilrettelegging på området. Det er viktig å bruke tid på å vurdere hvordan slike tiltak kan gjøres så skånsomt som mulig, og uten at fyreiendommens egenart blir skadelidende. En liten endring ett sted kan virke harmløs, og det samme kan en annen et annet sted, og en tredje… men summen av disse delene kan bli en dårlig helhet som gir en lite harmonisk utvikling av stedet. Forvaltningsplanen skal bidra til at det blir lettere å ha helheten for øye når mulige endringer vurderes. I gjennomgangen av fyreiendommen som helhet og de enkelte bygninger blir det konkretisert forhold som det vil være viktig å ta hensyn til ved planlegging av større vedlikeholdsarbeider og endringer, og det indikeres mulige bruksområder og utviklingspotensiale som Kystverket mener vil ivareta stedets egenart. Enkelte steder er det naturlig å gi klare føringer om hvor det vil være aktuelt å vurdere tilbakeføring, og eventuelt til hvilken epoke.

Fra Store Torungen. Foto: Kystverket.

Det lar seg oftest gjøre å finne gode løsninger som forener vern med ny bruk, selv om løsningene kan bli annerledes enn det man først så for seg. Å finne slike løsninger krever grundighet, vilje og kompetanse i både planlegging og gjennomføring av arbeidene. Felles samtaler mellom Kystverket som eier, leietaker som bruker, kommunen som forvalter av plan- og bygningsloven og fylkeskommunen som forvalter av fredningsvedtaket, vil ofte være vel anvendt tid – og ikke minst hvis diskusjonene kan finne sted nettopp på fyrstasjonen. Stedet er i høyeste grad part i saken, og kan ofte gi føringer gjennom sin tilstedeværelse!

Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere

Kystverket er avhengig av et samarbeid med leietakere som er interessert i å bidra til å ta vare på den viktige kulturarven som fyrstasjonene representerer. Etaten vil i liten grad selv kunne benytte den bygningsmassen som er på fyrstasjonene utover de bygningene som er direkte knyttet til den tekniske driften av navigasjonsinstallasjonen, slik som maskinhus og fyrtårn. Vern gjennom bruk forutsetter et aktørsamarbeid, der gjerne også lokale og regionale myndigheter er engasjert, enten som leietakere, eller som aktive premissleverandører og bidragsytere i utviklingen av stedet.

Kystverket benytter en standard leieavtale ved utleie av fyrstasjoner, også for de som ikke er fredet. Avtalen har følgende generelle formål og forutsetninger:

- Uavhengig av om eiendommen er helt eller delvis fredet, skal eiendommen bevares og sikres som kulturminne, og eiendommens egenart skal bevares.

- Leietaker skal ivareta og videreutvikle allmennhetens adgang til fyreiendommen. Leietakers aktivitet på stedet må tilpasses allmennhetens intereser slik at den ikke kommer i konflikt med disse interessene.
- Leietaker forplikter seg til å holde utleier løpende orientert om planene for utviklingen og bruken av leieobjektet.
- Utleier vil bidra med rådgivning ved videre vedlikehold og istandssetting av leieobjektet. Utleier vil løpende vurdere mulighetene for å bidra til vedlikehold og/eller oppgradering av leieobjektet ut fra de til enhver tid gitte budsjettrammer.
- Leietaker må ikke bruke, eller tillate at andre bruker, leieobjektet til bolig.
- Leietaker forplikter seg til å legge særlig vekt på miljøvern i forhold til bruk og vedlikehold av leieobjektet.

I tillegg skal det formuleres egne punkter som uttrykker formål og forutsetninger for leieforholdet ved den enkelte fyrstasjon. En slik formålsparagraf i en leieavtale understreker nødvendigheten av et nært samarbeid og tett kommunikasjon mellom Kystverket og leietakerne – dette er ikke et vanlig leieforhold, men gjelder samarbeid om et kulturminne!

Avtalen omtaler også samarbeidet om vedlikeholdsarbeidet på fyrstasjonen. Det er Kystverket som i siste instans er ansvarlig for å sette opp arbeidsprogram for det enkelte år og gi nødvendige føringer for hva som skal gjøres og på hvilken måte. Bortsett fra ved kritiske hendelser, slik som ved stormskader, skal ikke leietaker utføre noen tiltak på eiendommen uten at dette er godkjent av eier. Det er også eier som er ansvarlig for at alle nødvendige tillatelser er innhentet fra vernemyndighetene.

Kjeungskjær fyrstasjon, Sør-Trøndelag. Foto: Kystverket.

Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen

Fredningsvedtaket er styrende for forvaltningen av fyreiendommen, og er rettslig bindende. Forvaltningsplanen er ikke rettslig bindende, men uttrykker Kystverkets vurdering av hva som vil være en naturlig presisering og konkretisering av fredningsvedtaket, og etatens oppfatning av hvordan den fredede eiendommen bør utvikles. Konkrete tiltak kan ikke gjennomføres uten at vernemyndighetene har fattet vedtak om at de kan iverksettes. Det er Kystverket i den enkelte region som søker vernemyndighetene i det aktuelle fylke om tillatelse til tiltak.

Formidling med nytt elementsystem i betong. Foto: Kystverket.

Formidling

Fyrstasjonene er nasjonale kulturminner som skal dokumentere en viktig del av vår maritime kulturarv og Kystverkets historiske innsats for å trygge ferdselen til sjøs. Samtidig er det et mål med fredningen at kunnskap om disse kulturminnene og deres historiske kontekst skal kunne formidles til allmennheten. Det er derfor viktig at all ny bruk bidrar til kunnskapsformidling og opplevelse av historien. Kystverket vil i samarbeid med Kystverkmusea (ved Lindesnes fyrmuseum) lage retningslinjer for utarbeidelse av formidingsplaner for de enkelte fyrstasjonene, i et samspill mellom etaten, etatsmuseene og leietakerne. Det er videre utarbeidet en skiltmal for de fredede fyrstasjonene, for å gi etatens formidling av egen kulturhistorie et helhetlig, nasjonalt preg. Denne skiltmalen vil være styrende for hvordan utendørs informasjon og skilting utformes på de fredede fyrstasjonene. All utendørs informasjon skal godkjennes av Kystverket på forhånd.

Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene

På alle de fredete bygningene skal eksteriøret bevares mest mulig uendret. Enkelte bygninger er svært autentiske, mens andre er sterkt endret og modernisert. Ulike typer tiltak, som tilbakeføring og utskifting av bygningsdeler, vil derfor bli vurdert ulikt fra bygning til bygning.

Interiørene har for de aller fleste av fyrstasjonene ikke et like sterkt formelt vern som eksteriøret – unntaket er selve fyrtårnene, som er interiørfredet. For de øvrige bygningene er planløsning og konstruksjoner normalt omfattet av de enkelte fredningsvedtakene. Imidlertid bør en ved interiørmessige oppgraderinger og endringer legge vekt på å bevare størst mulig autentisitet med tanke på den historie fyrstasjonen skal formidle. Denne intensjonen må samtidig avveies i forhold til behovet for nødvendig bruksmessig oppgradering.

Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider

Alle endringer og større vedlikeholdsarbeider på en fredet bygning eller et fredet område skal dokumenteres. En søknad om tillatelse inneholder et minimum av beskrivelse av tiltaket, men dette er ikke tilstrekkelig dokumentasjon. Det vil bli gitt nærmere retningslinjer for hvordan nødvendig dokumentasjon skal utføres og arkiveres.

Krav til håndverkere

Generelt må håndverkere som arbeider på fredete bygninger, ha nødvendig kunnskap og erfaring fra antikvarisk arbeid. Det er viktig å ha den rette holdningen til dette arbeidet, beherske aktuelle teknikker, og å ha faglig grunnlag for å kunne ta riktige valg når det gjelder materialer og metode.

I noen tilfeller vil det være nødvendig med spesialkompetanse for at resultatet skal bli tilfreds-stillende. Dette kan være ved restaurering av vinduer, dokumentasjonsarbeid, blanding av maling etter historisk resept, konserveringsarbeider mm. Når vernemyndigheten gir tillatelse til endringer, kan det settes vilkår om at utførende håndverkere har antikvarfaglig kompetanse.

Geitungen fyrstasjon, Rogaland. Foto: Kystverket.

Vedlikeholdsveiledere

Det er behov for å sammenfatte retningslinjer for vedlikehold av fyrstasjonene, både de fredede og de ikke fredede, i egne veiledere, og Kystverket er nå i ferd med å utarbeide slik. Denne prosessen vil også innebære nær kontakt med ulike vernemyndigheter, for å finne frem til løsninger som i størst mulig grad kan være felles for etatens fredede bygninger. I og med at søknad om dispensasjon avgjøres av den enkelte fylkeskommune, kan tolkning av og praksis i opp-følging av fredningsvedtakene variere noe fra fylke til fylke. En veileder bør kunne bidra til å harmonisere praksis ut fra et nasjonalt perspektiv, selv om den naturligvis ikke vil kunne erstatte kravene til saksbehandling i den enkelte sak.

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern

Grunnholdninger til vern

Kulturminner er en viktig del av vår samlete kulturarv. Bygningene dokumenterer tidligere tiders samfunnsforhold, levekår, liv og gjøremål, byggeskikk og håndverksteknikker.
Gamle bygninger er ikke-fornybare ressurser, og de er primærkilder til kunnskap om fortida. Alle andre nedtegnelser, fotografier og registreringer innebærer grader av fortolkning. Bygningene er derfor en unik kilde til kunnskap og et umistelig grunnlag for fram-tidig forskning, enten det gjelder levekår, bygge-teknikk, dekordetaljer eller lignende. Ved framtidig bruk og modernisering er det viktig at vi i minst mulig grad reduserer bygningenes verdi som historisk kilde. Som hovedregel skal man være svært varsom med å fjerne elementer i en fredet bygning – alle de historiske epokene som har nedfelt seg i det fysiske bygningsmiljøet, forteller en historie om bygningens og stedets utvikling. I noen tilfeller kan man imidlertid bli nødt til å prioritere mellom ulike faser. Unntaksvis kan det også vært aktuelt å tilbakeføre en bygning til en dokumentert tidligere tilstand.

Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper innen bygningsvernet

De viktigste grunnprinsippene er:

- Mest mulig av alle deler av bygningen skal bevares. Derfor må inngrepene ved vedlikehold og utbedring være så små som mulig.
- Det er bedre å vedlikeholde framfor å reparere, og det er bedre å reparere framfor å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer og metoder, både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- Skjulte deler av bygningen (konstruksjoner) er like viktige å ta vare på som synlige (overflater).
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske ”arkivet” er bygningen selv.
- Gamle ombygginger og endringer av en bygning er ofte viktige å bevare. De kan fortelle om bygningens livshistorie gjennom skiftende stilretninger og bruk.
- Når noe fjernes eller endres, skal aktuell dokumentasjon bli nedtegnet og arkivert. I spesielle tilfeller sikres dokumentasjonen ved lagring av den fjernete bygningsdelen (nærmere retningslinjer vil bli utarbeidet for dette).
- Endringer skal om mulig være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes og bygningen kan framstå slik den var før endringen.

Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper

Hovedregelen er at løpende vedlikehold utføres uten at vernemyndighetene trekkes inn, mens man må søke tillatelse for endringer. Grensen mellom vedlikehold og endring kan være vanskelig å definere, og ulike aktører kan ha ulik oppfatning av begrepene. Kulturminnevernets definisjon av vedlikehold er snever, i den hensikt å ivareta kulturhistoriske verdier.

Mange eiere har i beste mening utført "vedlikeholds-arbeid" på en slik måte at vernemyndighetene vurderer dette som endring/inngrep, som i verste fall er skadelig for kulturminnet. Dette kan for eksempel være bruk av for tett maling, som med-fører av-skalling og råteskader, eller utskifting av opprinne-lige bygningsdeler som burde blitt istandsatt av en kyndig restaureringshåndverker. Vedlikeholdet av en fredet bygning er underlagt kulturminneforvalt-ningens overvåkning. Det kan oppstå usikkerhet om hva man kan utføre uten å spørre, og når man må søke om tillatelse.

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare mest mulig av de gamle bygningsdelene og å hindre skader. Dette gjelder både synlige og skjulte konstruksjoner og elementer. Vedlikeholdet skal om mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med samme teknikk, utførelse og materialbruk. I praksis vil dette noen ganger bety merarbeid, andre ganger krever det bare omtanke og kompetanse.

Homlungen fyrstasjon, Østfold. Foto: Kystverket.

Ved å bevare de gamle bygningsdelene og overflatene beholder bygningen sin autentisitet, og dermed sin vitenskapelige kildeverdi og opplevelsesverdi. En kopi kan aldri fullt ut erstatte de opprinnelige bygningsdelene. Selv om kopien er nøyaktig likt utført, er minst to dimensjoner gått tapt:

1. Aldersverdien: Spor av "tidens tann" er borte. Vi kan ikke lenger berøre de samme materialene som våre forgjengere.

2. Sannhetsgehalten: Hvordan kan våre etterkommere vite at kopien er nøyaktig utført?

Kan de stole på at historien og byggeteknikken som formidles, er identisk med den opprinnelige?

Større vedlikeholdsarbeider og endringer

Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholds-arbeider, større reparasjoner og endringer i en fredet bygning. Som oftest blir det gitt tillatelse når endringene er små og tiltaket er nødvendig for fortsatt bruk. Kulturminneforvaltningens oppgave er å passe på at det ikke blir gjort så mange endringer i årenes løp at det til slutt er lite igjen av det opprinnelige huset.

Eksempler på større vedlikeholds-/istandsettingsarbeider som krever tillatelse:

- endring av utvendig malingtype/farge, fjerning av eldre malinglag, overmaling av dekor og lignende
- vedlikehold av utvendig kledning som innebærer et betydelig omfang utskifting av råteskadet virke
- restaurering av vinduer der det er råteskader som innebærer betydelig innspunsing av nytt virke og forbedring/endring av tekniske løsninger

Eksempler på andre endringer som krever tillatelse:

- utskifting av bygningselementer, som utvendig panel, vinduer og ytterdører
- tildekking eller fjerning av eksisterende utvendige overflater
- oppsetting eller riving av innvendige lettvegger
- installering av våtrom eller kjøkken
- etablering av infrastruktur, rørføringer, ventiler etc.
- fasadeendringer
- oppføring av tilbygg
- tilbakeføring til tidligere dokumenterbar tilstand

Et overordnet prinsipp er at alle endringer om mulig skal gjøres reversible, slik at de i framtida kan la seg tilbakeføre. Endringer og tilføyelser skal kunne fjernes uten at bygningen blir forringet. I praksis kan dette eksempelvis innebære at nye skillevegger festes slik at de lett kan fjernes uten å sette merkbare spor.

Tilbakeføring

Når vernemyndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode – eventuelt flere perioder – i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring skal kunne vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende) av den opprinnelige situasjonen.
- Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav/underordnet verdi.
- Kulturminnet er ikke for sterkt endret. Hus som har fått ny takform, hovedvolum eller lignende bør bevares slik de er. Tilbakeføring av vindustyper og kledning på en bygning med intakt hovedform, kan derimot være aktuelt.

GEITA FYRSTASJON

SPESIELL DEL

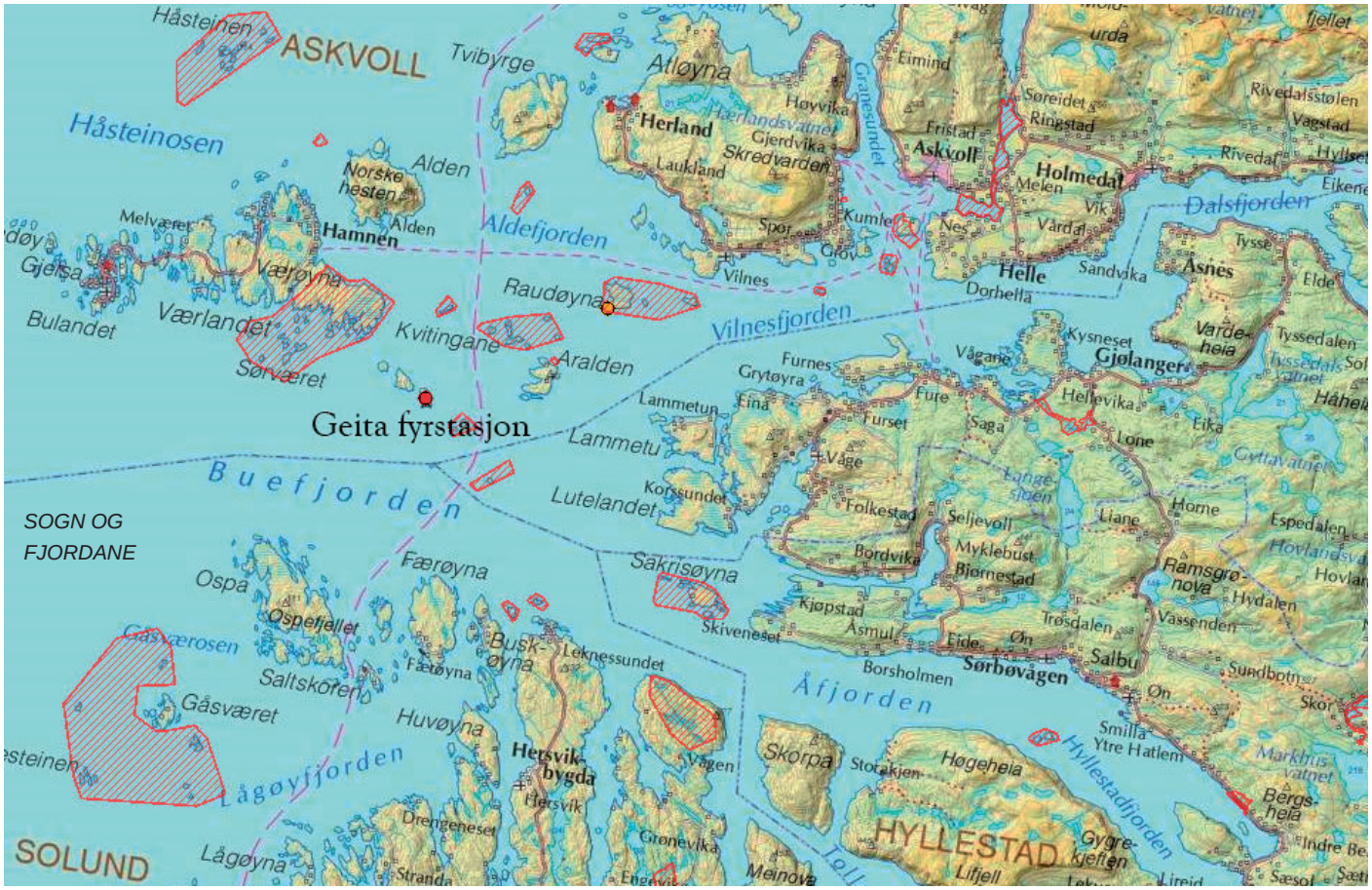

Kart

(Skravur: viser områder som er vernet som sjøfuglreservat.)

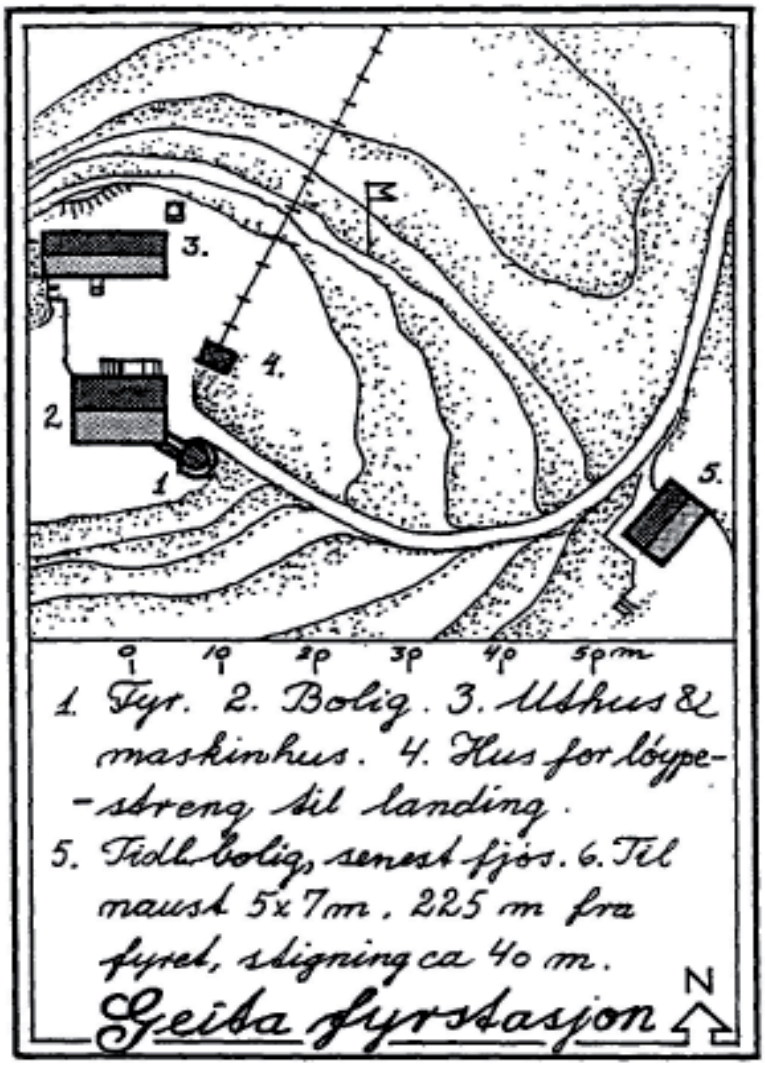

Tegning etter kroki fra 1954, rev. 1981.

Situasjonskart

hentet fra fredningsvedtaket.
Tegning: Sven Poulsso

NB: Hus for løypestreng til landing og løypestreng er fjernet (2013)

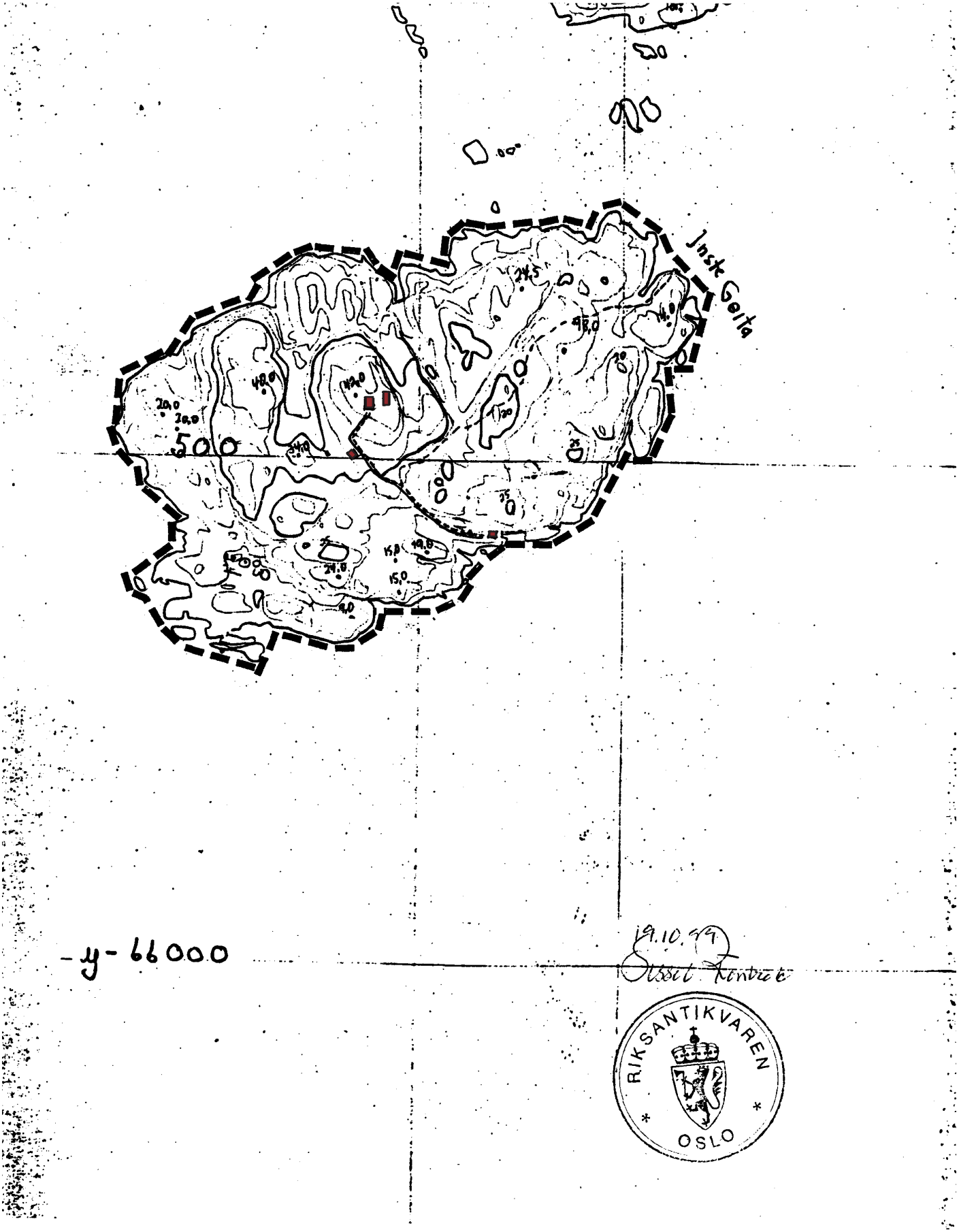

GEITA FYRSTASJON - GNR. 60 BNR. 10 (STATEN V/ KYSTVERKET) - ASKVOLL KOMMUNE

AVGRENSNING AV FREDNINGSOMR. Bygninger

12. JANUAR 1999, RIKSANTIKVAREN

Faktaopplysninger om Geita fyrstasjon

Eiendomsinformasjon			
Opprettet		1897	
Fylke	Sogn og fjordane	Region	Kystverket Vest
Kommune		1428 Askvoll	
Fyrlistenummer		239600	
Dato for fredningsvedtak		19. oktober 1999	
Andre vernebestemmelser		Fyrstasjonen ligger i nærheten av flere områder som er vernet som sjøfuglreservat. Kysten av Sogn og Fjordane er tatt med som SVO, særlig viktig område for vern av sjøfugl- (NINA-rapport 230, Særlig verdifulle områder (SVO) for sjøfugl i Nordsjøen og Norskehavet.)	
Eiendom (kommunenr., gårdsnr., bruksnr.)		1428 / 60 / 10	
Nummer i Askeladden	87386	Grunneier	Staten v/ Kystverket
Utleie		Sirpa Markkanen	

Oversikt over registrerte bygninger og konstruksjoner

Byggnr. i fredn. vedtaket	Bygnings-type	Bygg-status	GAB-nr.	Nummer i Aske-ladden	Verneklasse / §	Omfanget av fredningen
1	Fyr	Intakt	177633968	87386-1	Klasse 1, kml § 15	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør.
2	Bolig	Intakt	177633941	87386-2	Klasse 1, kml § 15	Fredningen gjelder bygningens eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/ romfordeling.
3	Uthus og maskinhus	Intakt	177633933	87386-3	Klasse 1, kml § 15	Samme som i feltet over.
5	Fjøs	Intakt	177633925	87386- 4	Klasse 1, kml § 15	Samme som i feltet over.
	Naust		177629839	87386-5	Klasse 1, kml § 15	Samme som i feltet over.
	Det fredete området				klasse 1, kml § 19	Fredningen omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner §19. Fredningsområdet omfatter hele øya som fyrstasjonen ligger på. Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagte kart, datert 12. januar 1999, og påført Riksantikvarens stempel, se forrige side.

Litt om fyrstasjonens historikk	Geita fyrstasjon ble opprettet i 1897 og er et ledfyr. Første lyskilden på Geita var en petroleumslampe med tre veker, den ene utenfor den andre. Først i 1931 ble lampa skiftet ut med en glødebrenner, som en stor primuslykt. Lyset rakk 18 nautiske mil. I 1939 ble det ansatt en reservebetjent til fyrvokteren 6 måneder i året. og fra 1957 ble fyret tørnstasjon (4 uker på, 2 uker fri), med fyrmester, fyrbetjent og reservebetjent i 9 måneder. I 1961 fikk fyret elektrisk strøm innlagt, og en 500 W lampe ble brukt som lyskilde i fyret. Strømmen ble levert av to aggregater på 4,5 kW hver.I 1980 ble fyret automatisert, og siden 1982 har ingen bodd på fyret. Fyrstasjonen består i dag av fyrbygning, som er sammenbygd med et lyktehus i sørøstre hjørne, maskinhus/uthus, fjøs og naust
Vernestatus	Fyrstasjonen er fredet etter kml §15 (bygninger) og §19 (område). Fyrstasjonen ligger i nærheten av flere områder som er vernet som sjøfuglreservat. Kysten av Sogn og Fjordane er tatt med som SVO, særlig viktig område for vern av sjøfugl- (NINA-rapport 230, Særlig verdifulle områder (SVO) for sjøfugl i Nordsjøen og Norskehavet.)
Fra Riksantikvarens fredningsbegrunnelse	Fyrstasjonens plassering gjør den til et markant landemerke. Anlegget representerer de små trefyrene, og den høye spisse kuppelen på lyktehuset gir det en meget egenartet karakter. Linsens smijernsfundament er spesielt og pæreskifteren som er utviklet av Fyrvesenet har fyrhistorisk verdi. Fyrbygningen har mange orginale elementer og stor grad av opprinnelighet. Fyrstasjonen har som helhet miljøskapende verdi i området. Det er spesielt fyrstasjonen som et godt eksempel på de små trefyrene og dens beliggenhet Riksantikvaren legger vekt på når det gjelder fyrstasjonens verneverdi. Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede hele øya for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.
Fyrstasjonens egenart, sårbarhet og tålegrense	Geita fyrstasjon er et ledfyr. Fyrstasjonen ligger på toppen av øya Geita, og er med sin beliggenhet svært eksponert for vind og vær. Stasjonen har en særegen karakter, ikke minst pga fyrlyktas spesielle takform. Selv om øya virker forblåst, fins mange lune områder med spesiell vegetasjon og beplantning. Her fins også rester etter frukthager fra tiden som familiestasjon og områder med beplantning av furuskog.
Kystverkets føringer for ny bruk og videre utvikling	Ilandstigning på Geita kan være vanskelig i dårlig vær. Imidlertid har fyrstasjonen fått ny bruk med aktiviteter for allmenheten.

Bygningspresentasjoner: 1. Fyret

Bygningens navn	Fyr	*Foto: Kystverket 7.5.2013*
Askeladden nr.	87386-1	
GAB nr.	177633968	
Byggnr. i fredn.vedtak	1	
Byggeår	1897	
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet	
Opprinnelig funksjon	Fyr	
Fredningsomfang	Eksteriør og interiør	
Navigasjonsinstallasjon	Solcelledrift, original linse.	
Bygningsbeskrivelse	Fyrlyktehuset står på et lavt, hvitt betongfundament som er sammenbygget med fyrboligen. Lyktehuset er omkranset av et galleri med rødmalt stangjernsrekkverk. Fra galleriet til gårdsplassen går en lang, utvendig betongtrapp. Taket på lyktehuset har en høy, spiss kuppel i rødmalte jernplater. Ytterdørene er hvite.	
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell / komprimert masse. 2. Fundament: Betong på fjell. 3. Grunnmur: Støpt betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Betong 6. Yttervegger: Jernplater 7. Ytterdører: Ramtredør, hvitmalt i 1. etg. Aluminiumsdør i kjeller. 8. Vinduer: Store glassruter i fyrlykt, montert i støpejernsramme. 9. Tak: Spisst, høyt kjegletak av jernplater. 10: Taktekking: Plater av jern. 11. Takrenner og nedløp: Støpejern renner og nedløp fra fyrlykt. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og -luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Bindingsverk med malte huntonittplater. 16 Etasjeskiller: Betong 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Støpte jernventilhetter i fyrlyktas yttervegger. 20. Galleri og balkong: Støpt betonggalleri med stangjernsrekkverk. 21: Diverse	
Endringshistorikk	Fyret har endret seg lite i tidens løp.	
Retningslinjer for videre utvikling	Det er verken nødvendig eller ønskelig med bygningsmessige endringer av fyret. Det skal normalt ikke være adgang til selve navigasjonsinstallasjonen for andre enn Kystverkets personell. Eventuell tilgang for besøkende skal være regulert i en egen instruks, og skal bare skje i følge med ansvarlig person.	
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper. Endring av eksisterende eller montering av ny fast innredning / installasjon er søknadspliktig. Dette gjelder også i forbindelse med Kystverkets egen virksomhet.	

Fasade mot vest. Foto 7.5.2013.

Fasade mot syd.

Fra interiøret i fyrlykta.

Fra rom 1-101, ganga i lykta.

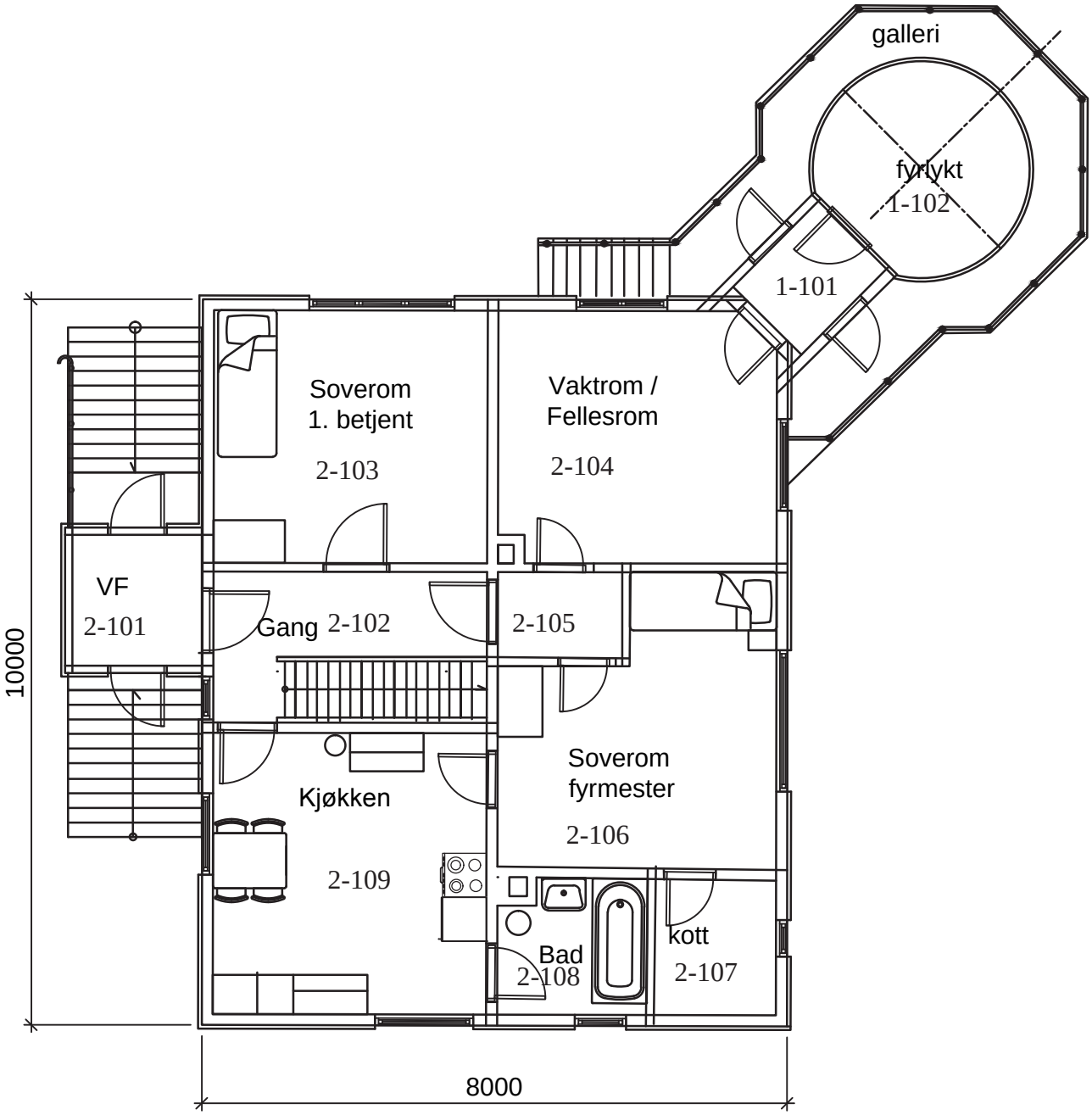
galleri
fyrlykt
1-102
1-101
Soverom
1. betjent
2-103
Vaktrom /
Fellesrom
2-104
VF
2-101
Gang 2-102
2-105
10000
Kjøkken
2-109
Soverom
fyrmester
2-106
Bad
2-108
kott
2-107
8000

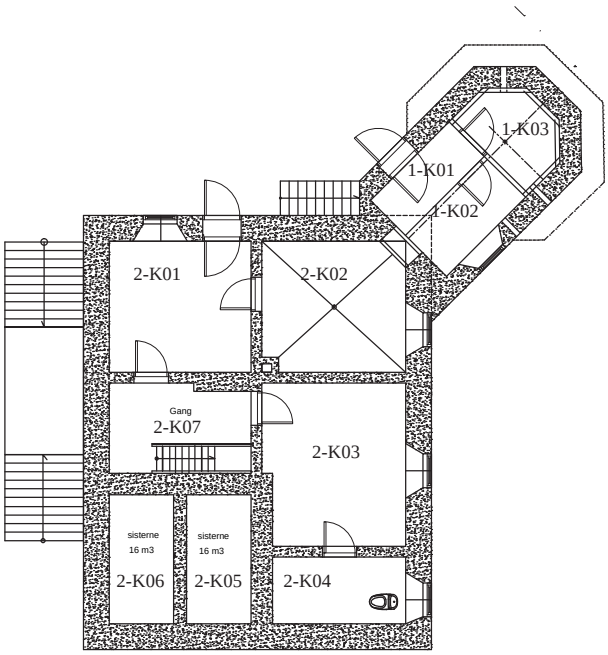
1-K03
1-K01
1-K02
2-K01
2-K02
Gang
2-K07
2-K03
sisterne
16 m3
2-K06
sisterne
16 m3
2-K05
2-K04

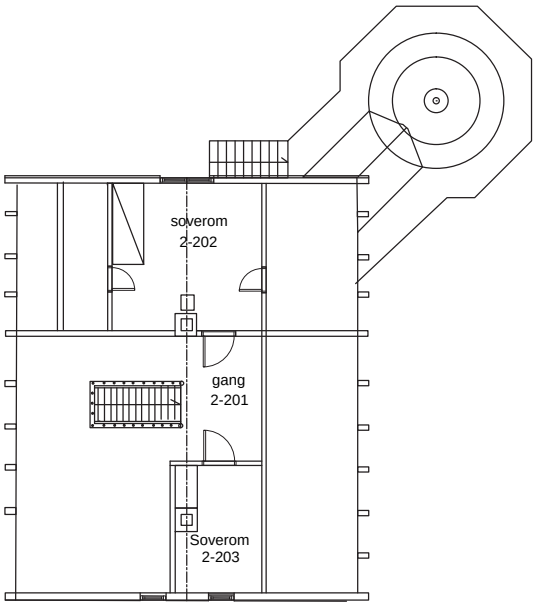
soverom
2-202
gang
2-201
Soverom
2-203

2. Bolig

Bygningens navn	Bolig
Askeladden nr.	87386-2
GAB nr.	177633941
Byggnr. i fredn.vedtak	2
Byggeår	1897
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Bolig
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/ romfordeling.

Boligens fasade mot vest. Foto: Kystverket.

Bygningsbeskrivelse	Boligen har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med trepanel og eternittplater, og taket er tekket med lappskifer. Vinduene er ett-, to- og tre-fags (enkelte sidehengslete) uten sprosser. I kjelleren er det rødmalte støpejernsvinduer. Vindusrammene og vindskiene er malt hvite. Huset har to piper.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell / stein. 2. Fundament: Betong på fjell. 3. Grunnmur: Støpt betong. 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betongtrapp, inngang på østfasaden. 5. Gulv på grunn: Støpt betong i kjeller. 6. Yttervegger: Bindingsverk med trekledning og eternittplater. 7. Ytterdører: Nyere panelt og isolert ramtredør, hvitmalt. 8. Vinduer: Originale støpejernsvinduer i kjeller. Noen andre originale enkle trevinduer i 1. og 2. etasje. Øvige vinduer: to- og trefags funkisvinduer med enkelte sidehengslete lufterammer. 9. Tak: Saltak med sperrebukker. 10: Taktekking: Altaskifer. 11. Takrenner og nedløp: Hvite plast takrenner og nedløp. Noe mangelfullt. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Skråtak over inngangspartiet mot øst. 15. Innervegger: Trevegger med plater eller stående malt panel med perlestaff. 16 Etasjeskiller: Trebjelkelag med golvbord og panelt himling. 17. Innvendige trapper: Rikt bearbeidet tretrapp til loft. Enklere trapp fra kjeller. 18. Piper og ildsteder: 2 murte og pussede piper. Rester etter flere ovner. 19. Luker og ventilasjon: Ventilasjonshetter i alle yttervegger. 20. Galleri og balkong: Ingen 21: Diverse.
Endringshistorikk	Boligen har gått fra å være familiebolig, til tørnstasjon, og med endrete behov har det vært gjort endringer, bl.a. ved å innrede ekstra soverom i 2. etasje. Modernisering av teknisk infrastruktur (kjøkken og sanitær) har skjedd, og en del vinduer er skiftet.
Retningslinjer for videre utvikling	Forholdene bør ligge vel til rette for ny bruk av boligen.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.

Over: Boligen og fyret sett fra vest. Under: Fasade mot øst. Under til høyre: Fasade mot nord.

Fasade mot syd. Alle foto: Kystverket.

Rom 2-K01 i boligen.

Rom 2-K01 i boligen.

Fra rom 2-K03 i kjelleren.

Over: Rom 2-K02 i kjeller. Dør til fyrlykt i hjørnet.

Do - rom 2-K04.

Under: Batterirom 1-K02 under fyrlykta.

Under: Rom 2-K03.

Over: Gammel lås i kjelleren.

Under: Kjøkkenet, rom 2-109.

Fra vaktrom/fellesrom 2-104.

Under: Fyrmesterens soverom, 2-106.

Under: Badet, rom 2-108.

Over: Vaktrom / fellesrom 2-104. *Under: Kott 2-107. Høy bokhylle.*

Under: Været sliter på vinduene.

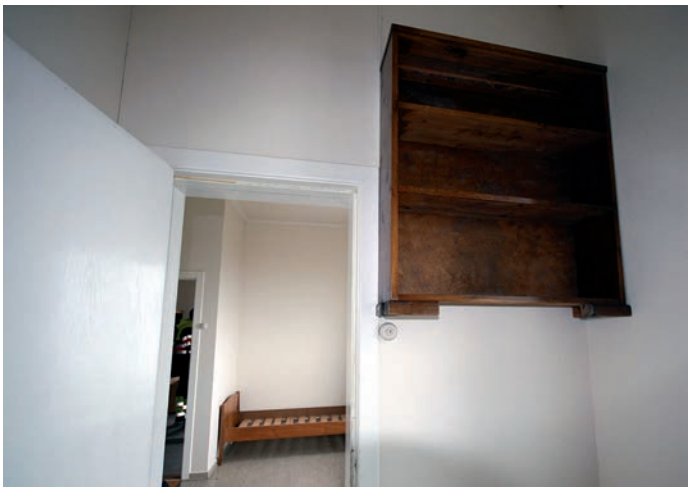

Over: En prektig trapp med solide meglere. Loftsrom 2-201.

Fra loftsganga, rom 2-201.

Soverom 2.202

Under: Soverom 2-203.

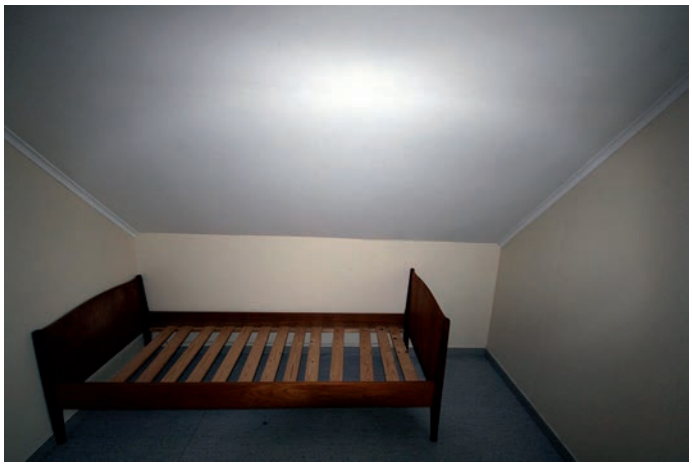

Under: Soverom 2-202.

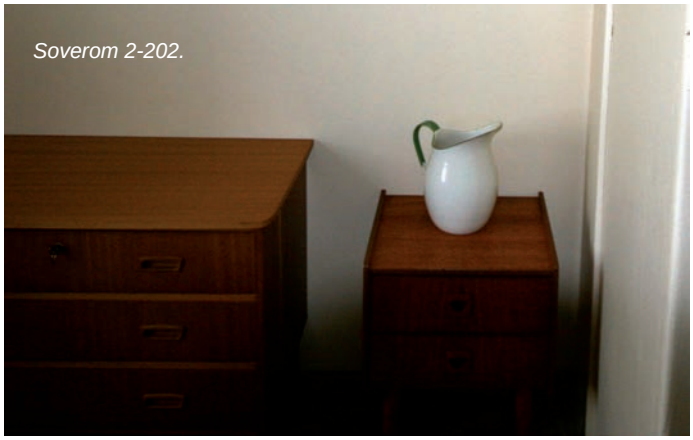

Soverom 2-202.

3. Uthus og maskinhus

Bygningens navn	Uthus og maskinhus
Askeladden nr.	87386-3
GAB nr.	177633933
Byggnr. i fredn.vedtak	3
Byggeår	1897
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Uthus

Foto: Kystverket 7.5.2013

Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/ romfordeling.
Bygningsbeskrivelse	Uthuset og maskinhuset har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med trepanel og eternittplater, og taket er tekket med lappskifer.Vindusrammene og vindskiene er hvitmalte. På langveggen mot gårdsplassen hadde på fredningstidspunktet uthuset to hvitmalte ytterdører med betongtrapper utenfor. Nå er ytterdørene mørkbeisete, panelte og isolerte ramtredører. (7.5.2013)
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Betong på fjell. 3. Grunnmur: Støpt betong. 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Betong gulv i kjellerrom. 6. Yttervegger: Bindingsverk med trepanel og eternitt ute, smal lakkert faspanel / malt møllerstuepanel inne. 7. Ytterdører: 2 mørkbeisete, panelte og isolerte ramtre ytterdører med sparkeplater. 8. Vinduer: 2 originale enkle trevinduer mot syd, ellers ett- og torams vinduer med varevinduer. 9. Tak: Saltak. 10: Taktekking: Lappskifer 11. Takrenner og nedløp: Lys grå plast renner og nedløp mot vest. Mot øst mangler. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Bindingsverk med trepanel eller malt huntonittplate. 16 Etasjeskiller: Trebjelkelag med golvbord, betong i maskinrom. 17. Innvendige trapper: Åpen løs tretrapp. 18. Piper og ildsteder: Ingen. 19. Luker og ventilasjon: Store ventilasjonshetter mot nord, øst og syd. 20. Galleri og balkong: Ingen 21: Diverse
Endringshistorikk	En del ting har endret seg, ytterkledning /eternitt, utskifting av vinduer og endring av romstrukstur i takt med endrete behov.
Retningslinjer for videre utvikling	Uthuset bør egne seg godt til ny bruk.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper. Ytterdørene bør males hvite i henhold til fredningsvedtaket.

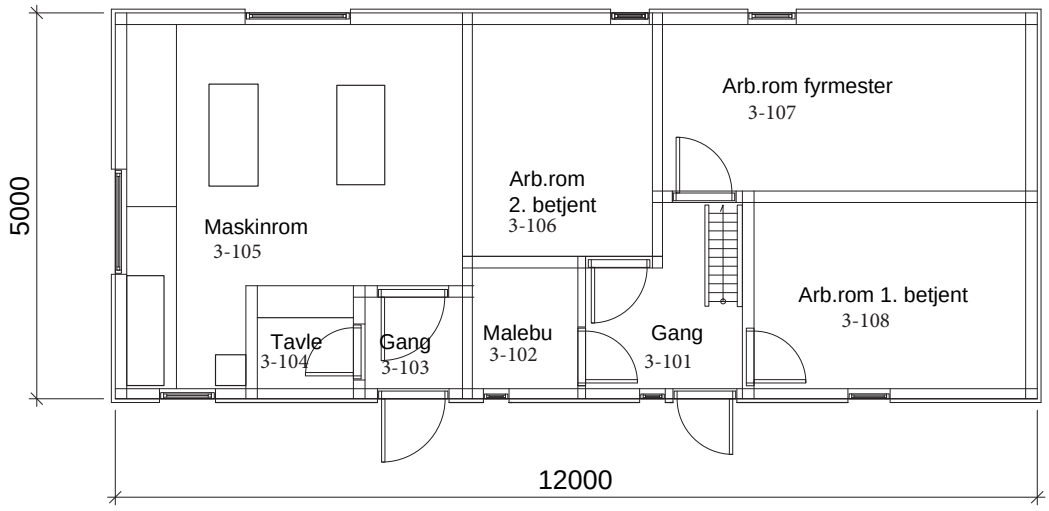

Uthus og maskinhus: Plan av 1. etasje

Under: Fasade mot øst. Alle foto: Kystverket 7.5.2013.

Under: Fasade mot nord

Fasade mot vest.

Fasade mot syd.

Kjellerplan. Innhold usikkert.

Basert på eldre arbeidstegning.

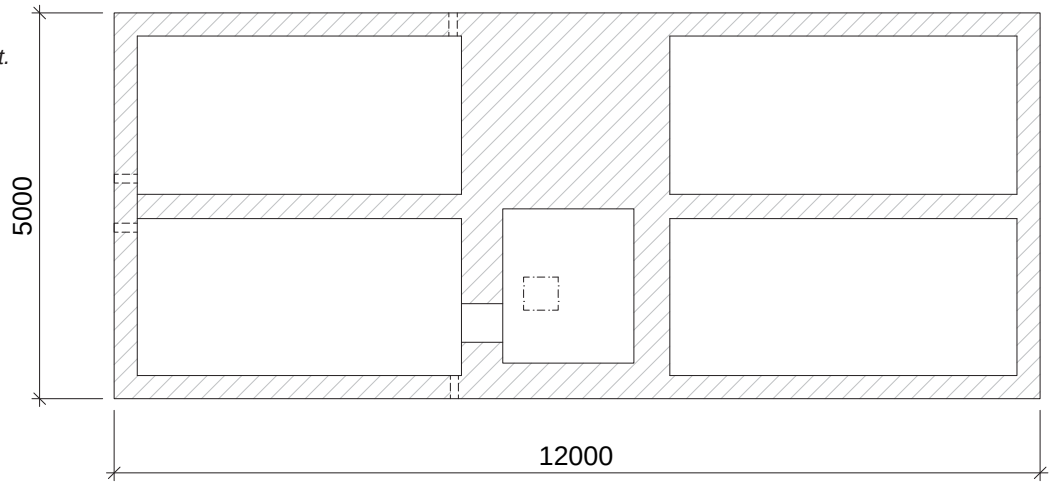

Fra gang 3-101. Foto: Kystverket 7.5.2013.

Arbeidsrom for fyrmester, 3-107.

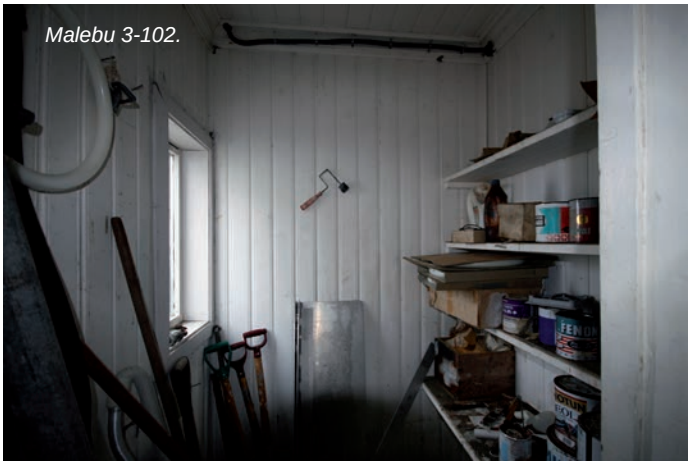
Malebu 3-102.

Maskinrom 3-105.

Bilde fra loftet. Solide sperrebukker med hanebjelker. Godt og tørt miljø.

5. Fjøs

Bygningens navn	Fjøs
Askeladden nr.	87386-4
GAB nr.	177633925
Byggnr. i fredn.vedtak	5
Byggeår	1897
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Tidligere bolig.
Fredningsomfang	Fredningen gjelder eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/ romfordeling.

Foto: Kystverket 7.5.2013.

Bygningsbeskrivelse	Fjøset har støpte betong yttervegger på støpt betongplate. Veggen pusset utvendig.Saltak og loftsgavler i bindingsverk. Taket er tekket med eternitt bølgeplater, likeledes gavlene.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjellfrunn / stein. 2. Fundament: Betong på fjell 3. Grunnmur: Betong 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Betong gulv i 1. etasje 6. Yttervegger: Støpt betong med betongpuss 7. Ytterdører: Labank. 8. Vinduer: 3 stk vinduer m 2 små fag, topphengslet. 9. Tak: Saltak. 10: Taktekking: Bølge eternitt 11. Takrenner og nedløp: Mangler 12. Beslag: Enkle mønebeslag i metall. 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Støpt åpen inndekking av inngangsdør. 15. Innervegger: Tre bidingsverk 16 Etasjeskiller: Bjelkelag i gulv til loft. 17. Innvendige trapper: Ukjent 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Noen mindre luftekanaler. 20. Galleri og balkong: Ingen 21: Diverse
Endringshistorikk	Huset har engang vært bolig. Er preget av sterkt forfall.
Retningslinjer for videre utvikling	Blir for tiden brukt som geitefjøs.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper. Det er nødvendig å hindre ytterligere forfall.

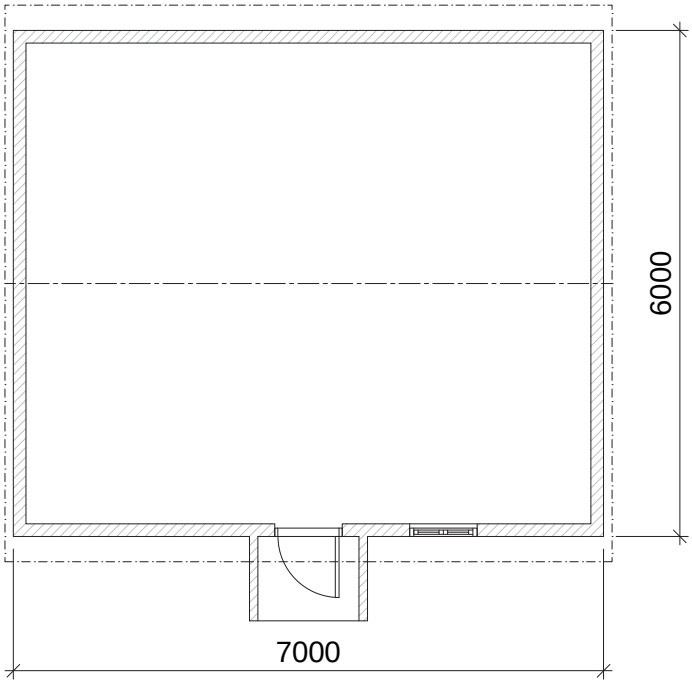

Planløsning av fjøset. Omtrentlige mål.

Fasade mot nordvest.

Alle foto: Kystverket 7.5.2013.

Fasade mot nordøst.

Fasade mot sydvest.

Fasade mot sydøst.

Naust

Bygningens navn	Naust
Askeladden nr.	87386-5
GAB nr.	177629839
Byggnr. i fredn.vedtak	-
Byggeår	Ukjent. Ikke det første naustet på stedet.
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Naust
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør, og interiør med hensyn til opprinnelig hoved-struktur/romfordeling.

Foto: Kystverket 7.5.2013

Bygningsbeskrivelse	Naustet er en bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med trekledning og eternittplater. Taket er tekket med bølgeeternitt. Naustet har en dobbel, rødmalt skyveport i gavlveggen mot sjøen og en enkel labankdør i den andre gavlveggen.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Betong på fjell 3. Grunnmur: Betongsåle 4. Utvendige trapper og ramper: Betongplatting rundt naustet 5. Gulv på grunn: Støpt betong 6. Yttervegger: Bindingsverk med trepanel og eternittplater. 7. Ytterdører: Dobbel skyveport i gavl mot sjøen (øst), enkel labankdør mot vest . 8. Vinduer: Ett enkelt trevindu med fast karm. 9. Tak: Saltak. 10: Taktekking: Bølgeeternitt 11. Takrenner og nedløp: Mangler 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16 Etasjeskiller: Trebjelkelag mot loft 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Ingen (naturlig ventilasjon) 20. Galleri og balkong: Ingen 21: Diverse
Endringshistorikk	Skiftet taktekking og ytterkledning. Tidspunkt ukjent.
Retningslinjer for videre utvikling	Naustet egner seg bra til ny bruk.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.

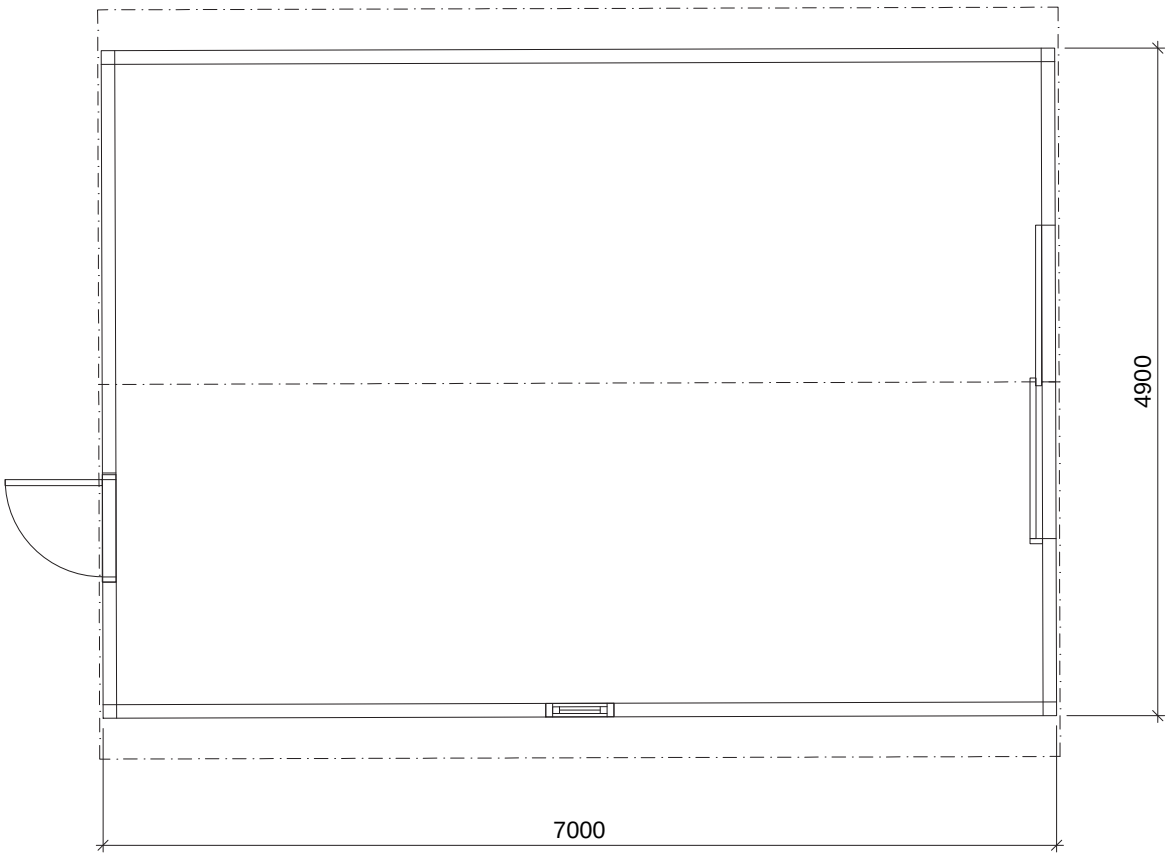

Planløsning av naustet.
etter oppmåling 7.5.2013.

Interiør

Fasadehjørne mot sydøst. Foto: Kystverket 7.5.2013

Mot øst.

Geita fyrstasjon: Det fredete området

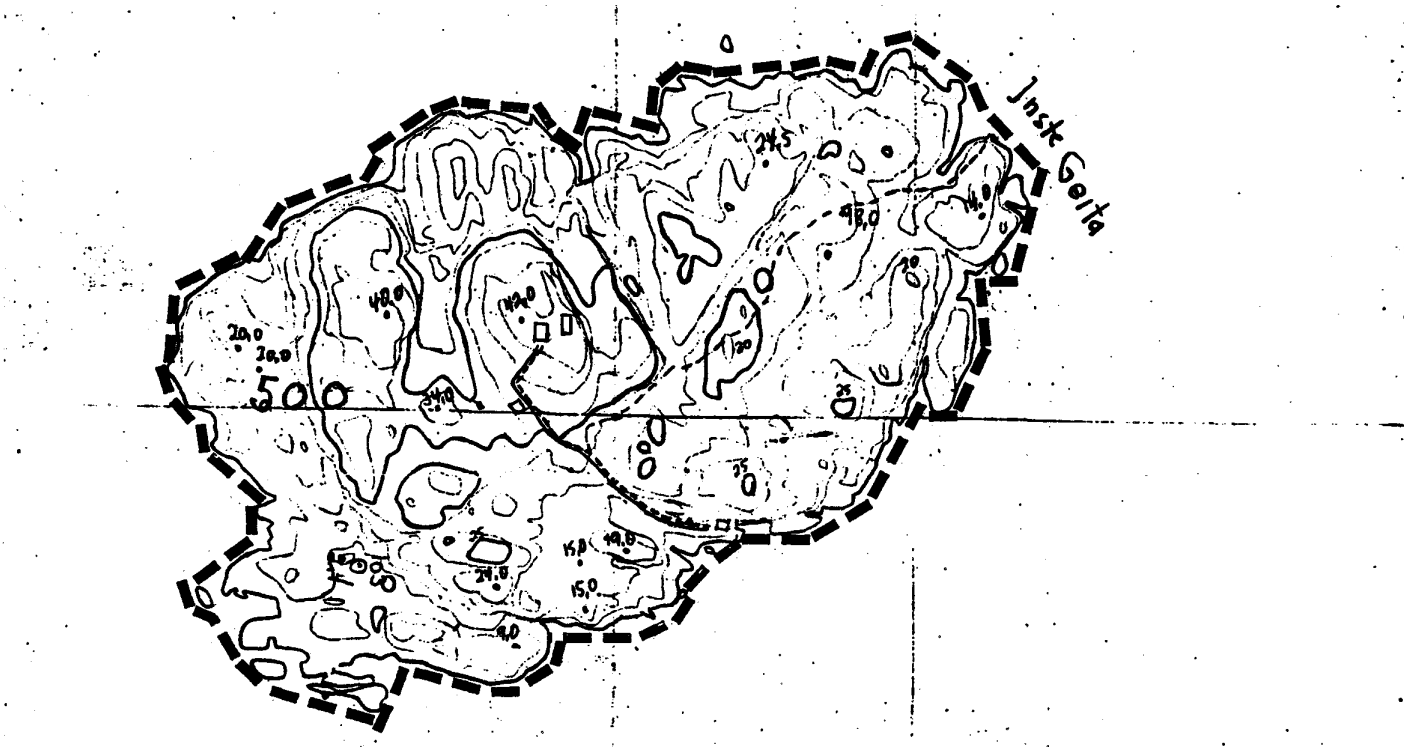

Omfanget av fredningen:
Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter hele øya som fyrstasjonen ligger på . Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagt kart datert 12. januar 1999 og påført Riksantikvarens stempel.

Formålet med fredningen: Formålet med fredningen av Geita fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg tilknyttet sjøfart, fyrvesen og kystkultur med fyrtårn og øvrige bygninger på fyrstasjonen og området rundt fyrstasjonen.

Fredningsbestemmelser: Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre anleggets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.

Skjøtsel av området: Det finnes mange karakteristiske spor etter haveanlegg og skogsbeplantning av furu på øya. Disse må ivaretas videre. Ved skjøtsel av uteområdet skal det tas utgangspunkt i nåværende, eventuelt tidligere situasjon. Eventuell ny beplantning skal ikke tilføre planter som ikke hørte hjemme på fyrstasjonen da den var bemannet. Eldre strukturer som gjerder, rekkverk og tekniske installasjoner osv skal ikke fjernes eller endres uten at det har vært nødvendig kontakt med vernemyndighetene.

Skilting:
All utendørs skilting er søknadspliktig. Det skal legges opp til en nøktern og enhetlig bruk av skilting. Skiltingen skal være i tråd med Kystverkets retningslinjer for skilting, og hovedformålet er formidling av fyrstasjonens historie. Andre offentlige myndigheters skilting skal i størst mulig grad tilpasses Kystverkets skilting.

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner.

28.06.2012

Region	Fredete fyrstasjoner	Bygninger	Ikke fredete fyrstasjoner	Bygninger	SUM
Sørøst	20	i Kystverkets eie	8	i Kystverkets eie	28
	Torbjørnskjær		Struten		
	Homlungen		Strømtangen Fredrikstad		
	Færder		Digerudgrunnen		
	Store Færder (ruin)		Steilene		
	Svenner		Tvistein		
	Stavernsodden		Langøytangen	delvis	
	Jomfruland		Songvår		
	Strømtangen Kragerø		Søre Katland		
	Stavseng				
	Lyngør				
	Ytre Møkkalasset				
	Store Torungen				
	Lille Torungen				
	Homborsund				
	Grønningen				
	Oksøy				
	Ryvingen				
	Hatholmen				
	Lindesnes				
	Lista				
Vest	12		11		23
	Eigerøy	delvis	Lille Prestskjær		
	Feistein		Viberodden		
	Kvitsøy		Flatholmen		
	Geitungen		Fjøløy		
	Utsira		Ryvarden	delvis	
	Røværsholmen		Holmengrå		
	Slåtterøy		Kvanhovden		
	Hellisøy		Hendanes		
	Utvær		Ulvesund		
	Geita		Skongenes		
	Ytterøyane		Kråkenes		
	Stabben				
Midt-Norge	19		16		35
	Runde		Svinøy		
	Grasøyane		Flåvær		
	Hogsteinen		Lepsøyrev		
	Alnes	delvis	Erkna		
	Ulla		Storholmen		
	Ona	delvis	Flatflesa		
	Kvitholmen		Bjørnsund		
	Grip		Hestskjær		
	Haugjegla		Stavenes		
	Sletringen		Tyrhaug		
	Sula	delvis	Skalmen		
	Vingleia		Terningen		
	Halten		Finnvær		
	Kjeungskjær		Asenvågøy		
	Kaura		Grinna		
	Buholmråsa		Gjeslingene		
	Kya				
	Nordøyan				
	Sklinna				
Nordland	10		8		18
	Bremstein		Ytterholmen		
	Åsvær		Træna		
	Myken		Kalsholmen		
	Landegode		Tennholmen		
	Måløy-Skarsholmen		Barøy		
	Tranøy		Moholmen		
	Skrova		Glåpen		
	Skomvær		Værøy		
	Anda				
	Andenes				
Troms og Finnmark	7		3		10
	Hekkingen		Torsvåg		
	Fugløykalven		Fruholmen		
	Slettnes		Helnes		
	Kjølnes				
	Makkaur				
	Vardø				
	Bøkfjord				Tils.
Totalt antall	68		46		114

Vedlegg 2: Fredningsvedtak for Geita fyrstasjon.

SAKSBEHANDLER
førstekonsulent Liv Nygaard
DERES REF.

VÅR REF.
98/02951-12
Ark. B-296

INNVALGSTELEFON
22 94 04 93
DERES DATO

VÅR DATO

TELEFAKS
22 94 04 07

19 OKT. 1999

- Kystdirektoratet
- Kystverket 2. distrikt
- Askvoll kommune
- Sogn og Fjordane fylkeskommune

GEITA FYRSTASJON - GNR. 60 BNR. 10
(STATEN V/ KYSTDIREKTORATET) - ASKVOLL KOMMUNE

VEDTAK OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER §§ 15 OG 19, JFR. § 22

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§15 og 19, jfr. § 22, fatter herved Riksantikvaren vedtak om fredning av Geita fyrstasjon, gnr. 60 bnr. 10.

Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Miljøverndepartementet til Riksantikvaren ved departementets vedtak av 30. juni 1989 med endringer fastsatt 23. desember 1992.

Omfanget av fredningen

Fredningsvedtaket omfatter fyrtårn med lykt og øvrige bygninger på fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 15:

1. Fyr
2. Bolig
3. Uthus og maskinhus
5. Fjøs
   Naust

Tallene refererer seg til vedlagte kart fra «Norges fyr» (Bjørkhaug, Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Fredningen gjelder fyrtårnets eksteriør og interiør og de øvrige bygningenes eksteriør samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/romfordeling.

Dronningensgate 13
Postboks 8196 Dep, 0034 Oslo
.navn: \\rasrv5\lbn\fyr\sognogfjordane\geita\vedtak.doc Telefon: 22 94 04 00 Telefaks: 22 94 04 04 Internett: riksantikvaren@ra.dep.no

Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter hele øya som fyrstasjonen ligger på.

Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagte kart datert 12. januar 1999 og påført Riksantikvarens stempel, vedlegg 1.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen av Geita fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg tilknyttet sjøfart, fyrvesen og kystkultur med fyrtårn og øvrige bygninger på fyrstasjonen og området rundt fyrstasjonen.

Fredningsbestemmelser

De følgende fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i lov om kulturminner §§ 15 og 19. Bestemmelsene gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid samt forskrift om faglig ansvarsfordeling.

1. Riving
Det er ikke tillatt å rive bygningene eller deler av disse.

2. Ombygging
a) Fyrtårnet
Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør eller interiør.

b) De øvrige bygningene
Det er ikke tillatt å bygge om bygningenes eksteriør eller interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur/romfordeling.

3. Utskifting av materialer mm.
a) Fyrtårnet
Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold i bygningens eksteriør eller interiør, er ikke tillatt.

b) De øvrige bygningene
Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold i bygningenes eksteriør, er ikke tillatt.

4. Tilbakeføring
Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på dokumentert grunnlag og etter godkjennelse av forvaltningsmyndighet.

5. Vedlikehold
Vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

6. Det fredete området
Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre anleggets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.

7. Fredningen skal ikke være til hinder for den tekniske drift av fyrstasjonen.

Følger av fredningen

Når det gjelder behandling av fredete områder, bygninger og anlegg, vises det til bestemmelsene i lov om kulturminner §§ 15a-19 og 21 samt fredningsbestemmelsene over.

I henhold til Miljøverndepartementets vedtak om delegering av 30. juni 1989 med endringer av 23. desember 1992 er forvaltningen av fredete områder, bygninger og anlegg lagt til den enkelte fylkeskommune. Riksantikvaren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av fylkeskommunen, jfr. forvaltningsloven § 28.

I henhold til lov om kulturminner §§ 15a og 19 kan departementet i særlige tilfelle gi dispensasjon fra fredningen for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturminnet eller området. Denne dispensasjonsmyndigheten er i henhold til forskrifter av 23. desember 1992 delegert til den enkelte fylkeskommune.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i verk alle typer bygningsmessige arbeider og utomhusarbeider utover vanlig vedlikehold innenfor det fredete området. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes. Er det tvil om et tiltak er å anse som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen kontaktes.

Det er eier som har ansvaret for det løpende vedlikehold av fredete bygninger, anlegg og områder.

Bakgrunn for fredningssaken

Fredningen av Geita fyrstasjon har sin bakgrunn i et samarbeid mellom Kystdirektoratet og Riksantikvaren om utarbeidelse av en plan for bevaring og bruk av fyrstasjonene i landet. På grunnlag av planen er det valgt ut et representativt utvalg av landets fyrstasjoner som skal vernes gjennom fredning.

Fyrstasjonene langs kysten er markante kulturminner som på en spesiell måte er med på å karakterisere Norge som kyst- og sjøfartsnasjon. Fyrstasjonene har både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi; kulturhistorisk ved deres tilknytning til

sjøfart, fyrvesen og kystkultur og arkitektonisk ved deres særegne form og plassering. Oppbyggingen og utviklingen av et landsomfattende fyrsystem med over 200 fyrstasjoner spredt langs hele kysten, er et av de mest omfattende prosjekter den norske stat har gjennomført.

I dag er fyrstasjonene utsatt for store forandringer med hensyn til bruk og drift. Dette har gjort det nødvendig å ta stilling til hvilke fyrstasjoner som skal bevares i sin nåværende form. Gjennom fredning vil Riksantikvaren legge antikvariske prinsipper og retningslinjer til grunn for den videre behandling og bruk av fyrstasjonene. Dessuten ønsker Riksantikvaren at fyrstasjonene skal ha fredningsstatus som kulturminner av nasjonal verdi og interesse.

Eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Staten v/ Kystdirektoratet står som eier av Geita fyrstasjon.

Fyrstasjonen ligger innenfor et område som er avsatt til LNF - område (landbruks-, natur- og friluftsområde) i kommuneplanens arealdel.

Geita fyrstasjon som kulturminne. Beskrivelse av anlegget

Geita fyrstasjon ligger på toppen av øya Geita i Aspefjorden. Fyrstasjonen ble opprettet i 1897 og er et ledfyr. Fyrstasjonen består i dag av fyrbygning, som er sammenbygd med et lyktehus i sørøstre hjørne, maskinhus/uthus, fjøs og naust. Naust og landing ligger vel 200 meter unna fyret. Omgivelsene bærer fortsatt preg av beiting. Geita har vanskelige landingsforhold.

Fyrlyktehuset (1) står på et lavt, hvitmalt betongfundament som er sammenbygd med fyrbygningen. Lyktehuset er omkranset av et galleri med rødmalt stangjernsrekkverk. Fra galleriet til gårdsplassen går en lang, utvendig betongtrapp. Taket på lyktehuset har en høy, spiss kuppel i rødmalt støpejern. Ytterdørene er malt hvite.

Boligen (2) har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med lappskifer. Vinduene er 2-fags vinduer og 3-fags vinduer uten sprosser. Vindusrammene og vindskiene er malt hvite. Huset har to piper.

Uthuset og maskinhuset (3) har bindingsverkskonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med lappskifer. Vindusrammene og vindskiene er malt hvite. På langveggen mot gårdsplassen har uthuset to hvitmalte ytterdører med betongtrapper utenfor.

Fjøset (5) har murvegger laget av støpte sementblokker. Huset har trekonstruksjon i gavlene og saltak. Kortveggene er malt hvite mens langveggene er ubehandlet. Gavlene og taket er henholdsvis kledd og tekket med bølgeeternitt.

Naustet har trekonstruksjon og saltak. Veggene er kledd med eternittplater, og taket er tekket med bølgeeternitt. Naustet har en dobbel, rødmalt dør i gavlveggen mot sjøen og en enkel hvitmalt dør i den andre gavlveggen.

Innenfor fredningsområdet er det foruten bygningene kulturminner som grunnmursteiner etter tidligere hus, gangsti med rødmalt stangjernsrekkverk, høy lemur, hvitmalte legjerder i tre og landing med kran og skinner for båtopptrekk.

Fyrstasjonen ble automatisert og avfolket i 1982.

Nærmere beskrivelse

For nærmere beskrivelse av Geita fyrstasjons historie vises det til vedlagte utdrag fra «Norges fyr» (Bjørkhaug og Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket

«Nasjonal verneplan for fyrstasjoner»s vurdering

I «Nasjonal verneplan for fyrstasjoner» er det gitt følgende vurdering av Geita fyrstasjon:

«Fyrstasjonens plassering gjør den til et markant landemerke. Anlegget representerer de små trefyrene, og den høye spisse kuppelen på lyktehuset gir det en meget egenartet karakter. Linsens smijernsfundament er spesielt og pæreskifteren som er utviklet av Fyrvesenet har fyrhistorisk verdi. Fyrbygningen har mange orginale elementer og stor grad av opprinnelighet. Fyrstasjonen har som helhet miljøskapende verdi i området.»

Det følger av lov om kulturminner § 15 at Riksantikvaren kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Videre kan Riksantikvaren i henhold til lov om kulturminner § 19 frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet.

På bakgrunn av vurderingen ovenfor finner Riksantikvaren at Geita fyrstasjon er et så verdifullt bygningsanlegg i både kulturhistorisk og arkitektonisk sammenheng at det oppfyller betingelsene for fredning etter bestemmelsen i § 15. Det er spesielt fyrstasjonen som et godt eksempel på de små trefyrene og dens beliggenhet Riksantikvaren legger vekt på når det gjelder fyrstasjonens verneverdi.

Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, i henhold til bestemmelsen i § 19. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede hele øya for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.

Saksgang frem til fredningsvedtaket

Varsel om igangsettelse av fredningssak ble i samsvar med lov om kulturminner § 22.1 meddelt Kystverket 2. distrikt, Askvoll kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune i brev av 6. september 1995. Samtidig ble meldingen kunngjort i Norsk lysingsblad, Firda og Bergens Tidende. Det er ikke kommet inn uttalelser til varselet.

Det ble deretter utarbeidet fredningsforslag som ble sendt på høring til berørte parter i brev av 27. januar 1999. Forslaget ble samtidig lagt ut til offentlig ettersyn i Askvoll kommune, Sogn og Fjordane fylkeskommune samt kunngjort i Norsk lysingsblad, Firda og Bergens Tidende. Det har kommet inn fire (4) uttalelser til fredningsforslaget:

1. Uttalelse fra Fylkesmannen i Sogn og Fjordane i brev av 15. februar 1999
2. Uttalelse fra Kystverket 2. distrikt i brev av 17. februar 1999
3. Uttalelse fra Atløy Vel i brev av 12. mars 1999
4. Uttalelse fra Sogn og Fjordane fylkeskommune i brev av 6. april 1999

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane er positiv til fredningsforslaget for Geita fyrstasjonen etter lov om kulturminner. Fylkesmannen opplyser at Geita fyrstasjon ligger i nærheten av flere områder som er vernet som sjøfuglreservat. Fylkesmannen uttaler at det ville være en interessant tanke om fyret kunne bli brukt i forbindelse med forvaltningen av sjøfuglreservatene.

Riksantikvaren er generelt positiv til at fyrbygninger blir brukt og ønsker at man kan finne fram til løsninger som forener fredning og bruk.

Kystverket 2. distrikt har bemerkninger vedrørende fredningsforslagets fredningsbestemmelser, pkt 7. Kystverket ønsker at det åpnes for montasje av nyere teknologi på fyrstasjonen. Dette inkluderer også endring av bygningsmasse dersom tekniske behov endres. Kystverket ønsker dette tilføyet under pkt. 7.

Riksantikvaren mener at pkt. 7 i fredningsbestemmelsene er utformet slik at det ivaretar Kystverkets ønsker angående framtidig teknisk drift av fyrstasjonen.

Atløy Vel er positiv til fredningen av Geita fyrstasjon.

Sogn og Fjordane fylkeskommune har i hovedutvalg for kultur den 24. mars 1999 behandlet fredning av fyrstasjoner i Sogn og Fjordane. Hovedutvalg for kultur er positiv til fredningsforslagene.

Fredningsforslaget av 27. januar 1999 ble i brev av 28. mai 1999 oversendt Askvoll kommune for behandling i kommunestyret.

Riksantikvaren har mottatt brev av 1. juli 1999 fra Askvoll kommune. Askvoll kommune vedtok å godkjenne fredningsforslaget for Geita fyrstasjon i kommunestyremøte 18. juni 1999 med følgende vedtak:

"Askvoll kommune ser positivt på forslaget om freding av Geita fyrstasjon i medhald av kulturminnelova. Ei freding må vere med å styrke framtida og vedlikehaldet av fyret med tilhøyrande bygningar. Kommunen ønskjer i samråd med Riksantikvaren, eigar, m.fl. å finne fram til framtidig bruk av fredningsområdet, t.d. undervisning, kultur- naturformidling og reiseliv."

På bakgrunn av kommunestyrets vedtak og ovenstående begrunnelse finner Riksantikvaren det riktig å fatte vedtak om fredning av Geita fyrstasjon.

Opplysninger om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens fredningsvedtak kan påklages til Miljøverndepartementet, jfr. Forvaltningslovens § 28. Eventuell klage skal stiles Miljøverndepartementet, men sendes Riksantikvaren. Klagefrist er 3 uker innen mottakelsen av fredningsvedtaket. Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med lov om kulturminner § 22,5.

Vennlig hilsen

for Nils Marstein
riksantikvar

Unni Grønn

Vedlegg:
- Kart, datert 12. januar 1999
- Kopi av utdrag fra «Norges fyr» (Bjørkhaug, Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Gjenpart m/vedlegg:
- Miljøverndepartementet
- Sogn og Fjordane fylkeskommune, Kulturetaten
- Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Miljøvernavd.

Likelydende brev til:

Kystdirektoratet
Postboks 8158 Dep
0033 Oslo

Kystverket 2. distrikt
Postboks 466
5501 Haugesund

Askvoll kommune
Postboks 220
6980 Askvoll

Sogn og Fjordane fylkeskommune
Postboks 97
5840 Hermansverk

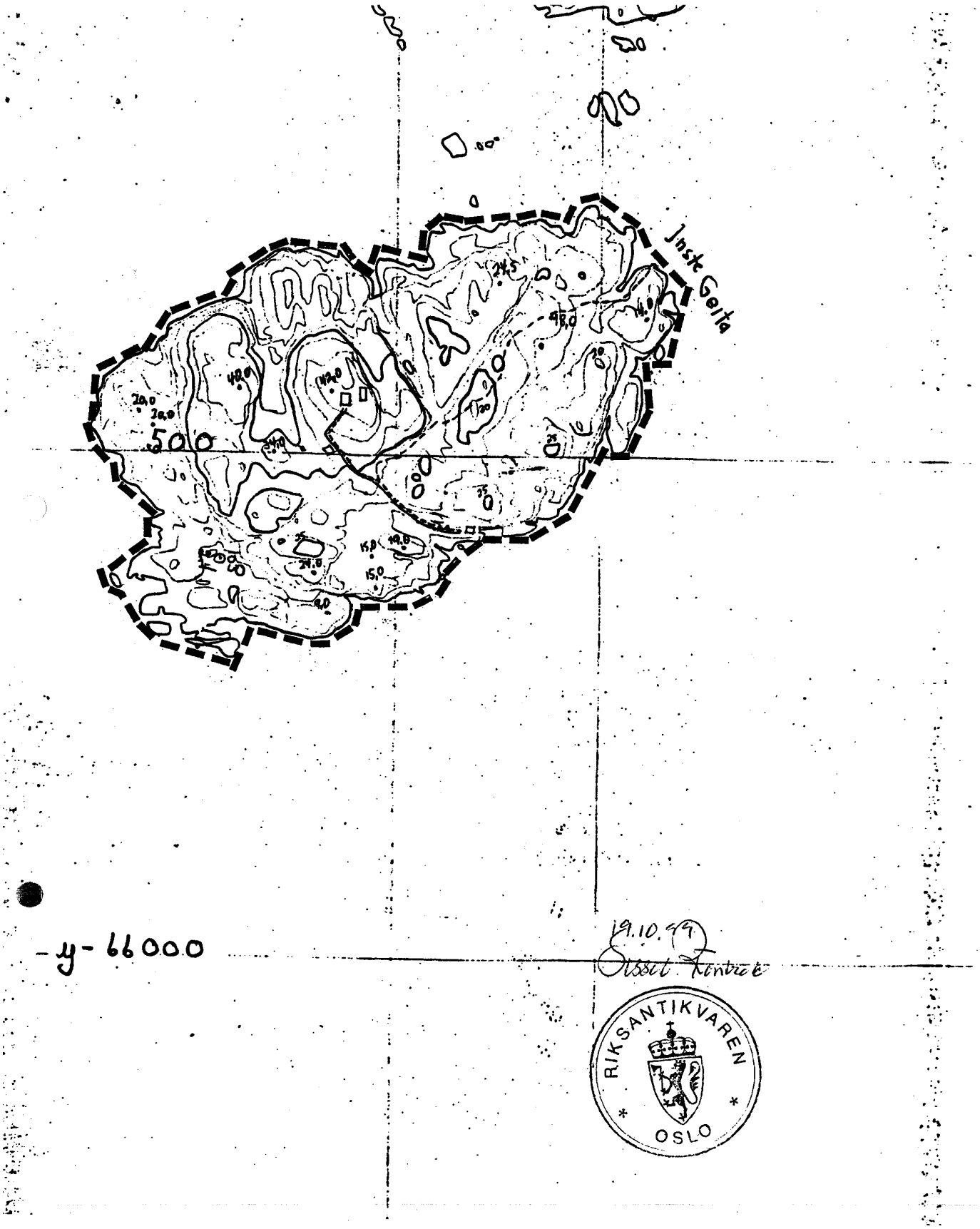

GEITA FYRSTASJON - GNR. 60 BNR. 10 (STATEN V/ KYSTVERKET) - ASKVOLL KOMMUNE

AVGRENSNING AV FREDNINGSOMR.

12. JANUAR 1999, RIKSANTIKVAREN

Geita fyrstasjon

BELIGGENHET:
På en øy i Bufjorden, ca. 17 km sydvest for tettstedet Askvoll. 61 16,2 4 48,8. G.nr. 60, b.nr. 10 i Askvoll kommune

OPPRETTET:
1897

FYRBYGNING:
Hvitt trehus 10 m

LYSKARAKTER:
Okk. 7 hvite, 6 fargede og 2 klippende sektorer

LYSSTYRKE:
31 000 cd (4. orden)

LYSETS HØYDE:
42,8 m over høyvann

LYSVIDDE:
16,9 n mil

BRENNETID:
9.7.—28.5.

ENDRET:
1980 automatisert, 1982 avfolket

Geita fyr ble foreslått etablert i den samme komitéinnstilling som også behandlet Utvær fyr. Da etableringsutgiftene for Geita fyr var langt rimeligere, var det lettere å få det inn på budsjettet, slik at

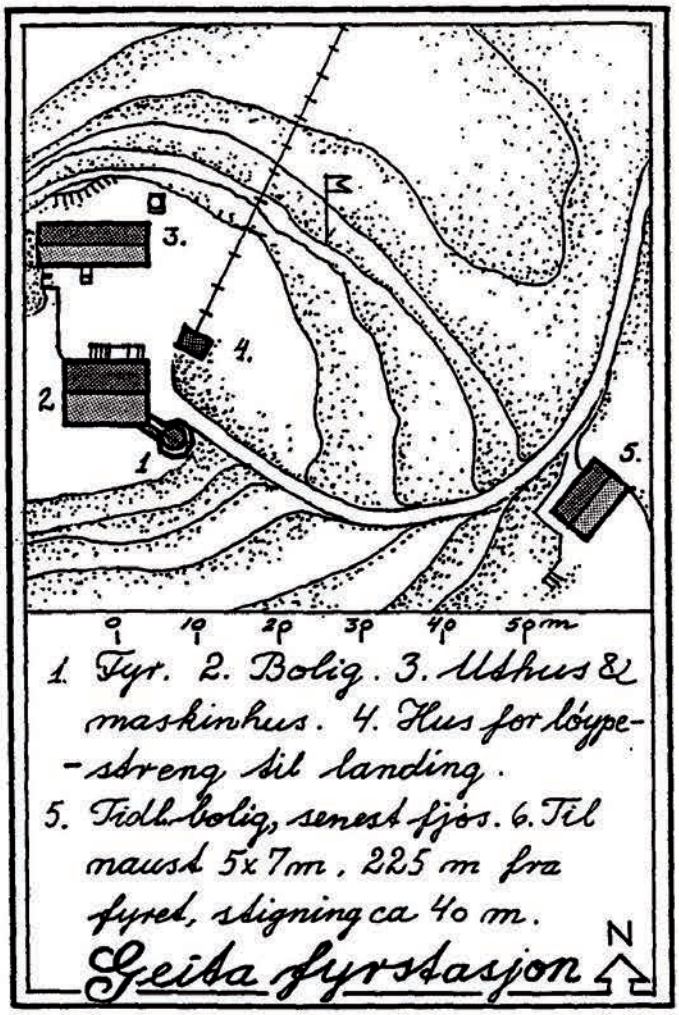

Tegning etter kroki fra 1954, rev. 1981.

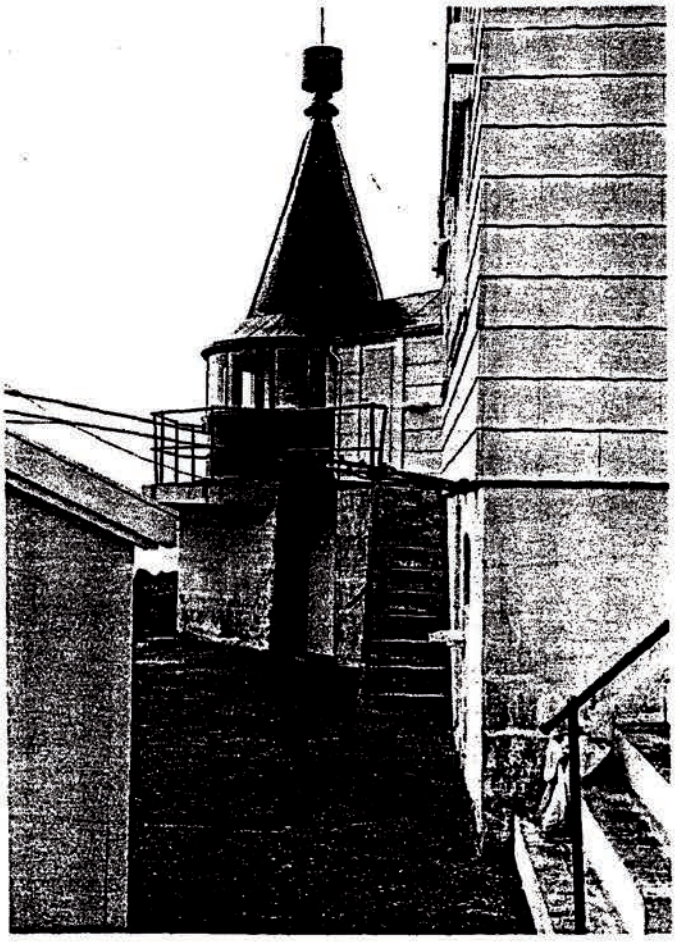

fyret kunne bygges tidligere. Bevilgning ble gitt på budsjettet for 1896/97.

Fyrbygningen var en vanlig type for en stasjon hvor betjeningen bestod av fyrvokter med husstand, en trebygning på 10 x 8 m med tre værelser og kjøkken pluss et pikeværelse, samt to loftsværelser. Fyrlykthuset var anbragt ved det ene hushjørnet. Øvrige bygg var et uthus 7,5 x 5 m hvor det var fjøs og vedskur, og et naust 7 x 5 m ca. 220 meter fra fyret. Ved naustet lå en landingsplatting med svingkran. Oftest måtte båten hives opp, eventuelt settes inn i naustet.

Fyret ble tent den 1. oktober 1897.

I 1916 ble det satt opp en oljebod.

På 1930-tallet ble det ansatt en fyrassistent, og en bolig ble bygd ca. 50 meter øst for fyret.

I 1956 ble fyrstasjonen elektrifisert fra egne dieselaggregater. Stasjonen gikk over til å være såkalt tørnstasjon. En fyrbetjent ble ansatt, slik at det

Fyrlykten ved hjørnet av fyrboligen. Takkonstruksjonen er den eneste i sitt slag som ennå finnes i landet.

stadig var to på stasjonen og en på fritørn i land. Det var nå bare behov for én bolig, og den tidligere assistentboligen ble solgt til nedrivning i 1960 for kr. 2500,-.

I 1901 hadde Det norske Skogselskap fått tillatelse til å beplante øya Geita. Fredningsbestemmelser for skogen ble fastsatt, og oppsynet med at de ble overholdt ble tillagt fyrbetjeningen. Oppgaven falt etter hvert bort, da bare få av furuplantene vokste opp.

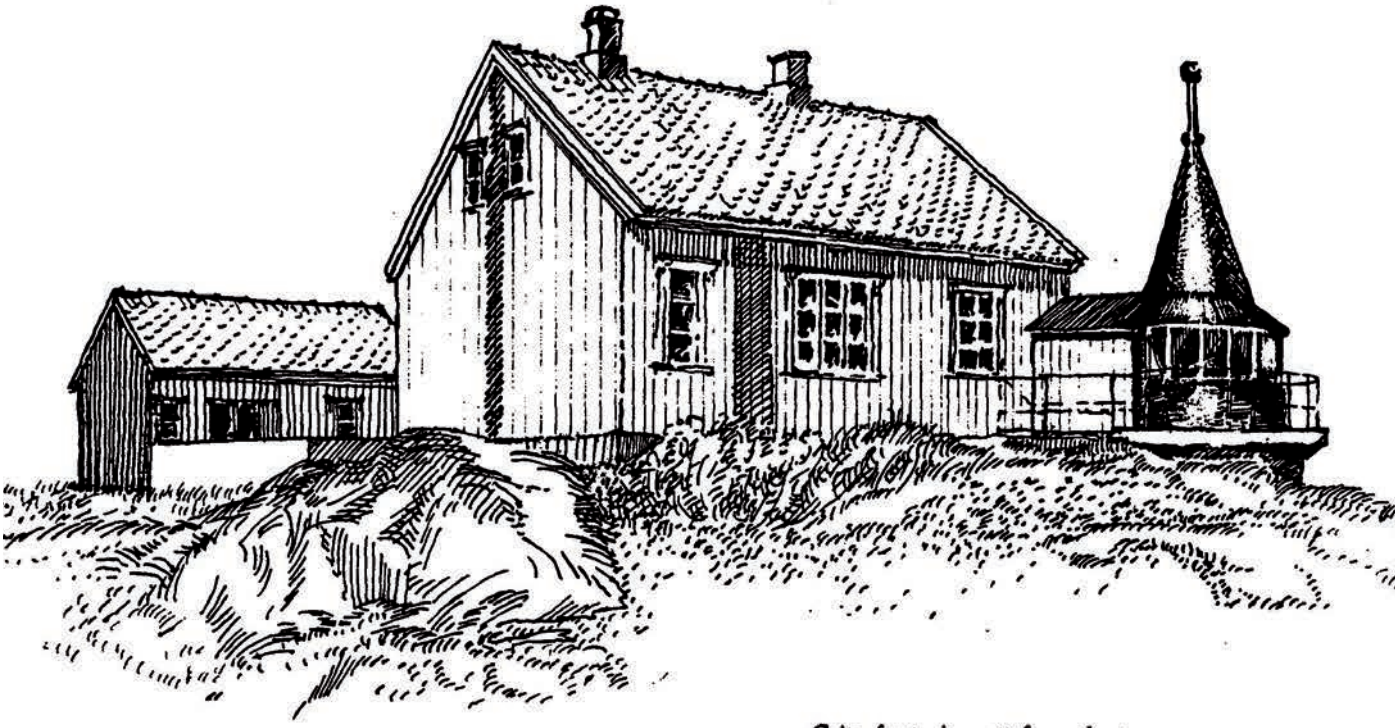

Geita fyr sett fra syd. Foto 1981.

Geita fyrstasjon sett fra sydvest.
Tegning etter foto fra århundreskiftet, Kystdirektoratet.